

**МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
(INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL)**

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА НАУКОВА РАДА

Збірник тез наукових робіт

**VII МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ**

**«ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ЕКОНОМІКИ ТА ФІНАНСІВ»**

«30» листопада 2016

**Київ–Прага–Відень
2016**

**МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
(INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL)**

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА НАУКОВА РАДА

Збірник тез наукових робіт

**VII МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ
ТА ФІНАНСІВ»**

«30» листопада 2016

Сборник тезисов научных работ

**VII МЕЖДУНАРОДНАЯ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ
«ГЛОБАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЭКОНОМИКИ
И ФИНАНСОВ»**

«30» ноября 2016

Abstracts of scientific works

**VII INTERNATIONAL
SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE
«GLOBAL ISSUES OF ECONOMICS
AND FINANCE»**

«30» november 2016

Київ–Прага–Відень
2016

ББК 65
УДК 330.1
Г-52

Глобальні проблеми економіки та фінансів: збірник тез наукових робіт VII Міжнародної науково-практичної конференції (Київ–Прага–Відень, «30» листопада 2016 року / Фінансово-економічна наукова рада, 2016. – 84 с.

У збірнику представлені матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції: «Глобальні проблеми економіки та фінансів».

Матеріали публікуються мовою оригіналу у авторській редакції.

Редакція не завжди поділяє думки і погляди автора. Відповідальність за достовірність фактів, імен, географічних назв, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікацій.

Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права», при використанні наукових ідей та матеріалів цього збірника, посилання на авторів і видання є обов'язковими.

ББК 65
УДК 330.1

© Автори статей, 2016
© Фінансово-економічна наукова рада, 2016
© Міжнародний науковий журнал, 2016

Організаційний комітет конференції:

Голова редакційної колегії: **Тарасенко Ірина Олексіївна** — доктор економічних наук, професор.

Заступник голови редакційної колегії: **Коваленко Дмитро Іванович** — кандидат економічних наук, доцент.

Заступник голови редакційної колегії: **Золковер Андрій Олександрович** — кандидат економічних наук.

Член редакційної колегії: **Денисенко Микола Павлович** — доктор економічних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної академії інвестицій і економіки будівництва, академік Академії будівництва України та Української технологічної академії.

Член редакційної колегії: **Кухленко Олег Васильович** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Чубукова Ольга Юріївна** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Драган Олена Іванівна** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Захарін Сергій Володимирович** — доктор економічних наук, старший науковий співробітник, професор.

Член редакційної колегії: **Лойко Валерія Вікторівна** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Скрипник Маргарита Іванівна** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Селіверстова Людмила Сергіївна** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Гоблик Володимир Васильович** — доктор економічних наук, кандидат філософських наук, доцент, Заслужений економіст України.

Член редакційної колегії: **Мигус Ірина Петрівна** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Єфименко Надія Анатоліївна** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Ніценко Віталій Сергійович** — доктор економічних наук, доцент.

Член редакційної колегії: **Чаленко Надія Володимирівна** — кандидат економічних наук, доцент.

Член редакційної колегії: **Бугас Наталія Валеріївна** — кандидат економічних наук, доцент.

Член редакційної колегії: **Русіна Юлія Олександрівна** — кандидат економічних наук, доцент.

Член редакційної колегії: **Белялов Талат Енверович** — кандидат економічних наук, доцент.

Член редакційної колегії: **Рамський Андрій Юрійович** — кандидат економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Безверхий Костянтин Вікторович** — кандидат економічних наук.

Член редакційної колегії: **Бадзим Олександр Сергійович** — кандидат економічних наук.

Член редакційної колегії: **Квасова Ольга Петрівна** — кандидат економічних наук.

Зміст

СЕКЦІЯ 1. PR, РЕКЛАМА І МАРКЕТИНГ	6
Зачепа А. М., Колосовська І. І.	
PR-діяльність як функція управління.....	6
Мартинюк Ксенія Сергіївна, Нікульча В. А.	
Реалізація маркетингу освітніх послуг у сучасних умовах	9
Montrin Iryna Igorivna, Marusyk Lesia Vasylivna	
Nature of customer loyalty in marketing	11
СЕКЦІЯ 2. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ, УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК І АУДИТ...13	
Храмович Валерія Сергеевна, Макеєнко Геннадій Іванович	
Судебно-бухгалтерська експертиза правонарушень в області налогообложения	13
СЕКЦІЯ 3. БАНКІВСЬКА СПРАВА	18
Ворон Денис Вікторович, Новікова Т.В.	
Організація управління фінансово-економічною безпекою в банку	18
СЕКЦІЯ 4. ЕКОНОМІКА І УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ	20
Недбалюк Олександр Петрович, Гуцол Анастасія Андріївна	
Сертифікація продукції в контексті виходу на ринки ЄС	20
СЕКЦІЯ 5. ЕКОНОМІКА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	23
Оспанова Анар Кайратовна	
Перспективи розвитку альтернативної енергетики	23
СЕКЦІЯ 6. ЕКОНОМІКА ПРАЦІ ТА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ... 28	
Токар Ярина Іллівна, Гоблик Володимир Васильович, Щербан Тетяна Дмитрівна	
Проблеми та перспективи розвитку ринку праці в гірських населених пунктах.....	28
Хабінець Ольга Михайлівна, Антохова Ірина Михайлівна	
Якість життя населення як основний показник соціально-економічного розвитку держави	31
СЕКЦІЯ 7. ЕКОНОМІКА, ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ.....	34
Антохова Ірина Михайлівна, Урда Валентина Дмитрівна, Матійчик Олександр Дмитрович	
Роль внутрішньофірмового планування на виробничих підприємствах... 34	

Войтенко Олена Олегівна, Лобачева Ірина Федорівна	
Swot-аналіз в практиці вітчизняних підприємств	37
Zhadovets Oleksandr	
Liberalization of entrepreneurial activity in Ukraine	41
Семчук Жанна Віталіївна	
Страховий захист ризиків діяльності підприємства: сутність та особливості	45
СЕКЦІЯ 8. ІННОВАЦІЇ	48
Калиниченко Анжеліка Іванівна, Гарбузова Варвара Сергеевна	
Self-education as a factor of creating adult personality	48
СЕКЦІЯ 9. ПРОБЛЕМИ МАКРОЕКОНОМІКИ	53
Шкода Влада Миколаївна, Пугачевська Катерина Сергіївна	
Тарифне регулювання у країнах ЄС	53
СЕКЦІЯ 10. РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ	56
Панченко Анна Володимирівна, Геріга Ярина Тарасівна	
Характерні особливості реалізації рейдерства в Україні	56
СЕКЦІЯ 11. РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА	60
Антохова Ірина Михайлівна, Тупиця Ліна Василівна, Вінцеславська Ольга Дмитрівна	
Проблеми функціонування підприємств малого та середнього бізнесу в регіоні	60
СЕКЦІЯ 12. СТАТИСТИКА	64
Телятник В., Барабаш Н.	
Економічна оцінка зведеного бюджету України за 2012–2015 роки	64
СЕКЦІЯ 13. СТРАТЕГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ	67
Навроцький Назар Олегович	
Управління ресурсним потенціалом підприємства в сучасному нестабільному середовищі	67
СЕКЦІЯ 14. ФІНАНСИ, ГРОШІ І КРЕДИТ	69
Ісаченко Юлія Валеріївна, Костенко Тетяна Андріївна	
Проблеми удосконалення системи державного фінансового контролю в Україні	69
Пйонтко Наталія Богданівна	
Міжбюджетні трансферти в системі фінансового вирівнювання	72
Тимчишин-Чемерис Юлія Василівна, Цьона Галина Юріївна	
Гроші на теренах української землі — з прадавніх часів до сьогодення ...	76

Секція 1.

PR, РЕКЛАМА І МАРКЕТИНГ

Зачепа А.М.

*докт.філос.наук, професор
Українська академія друкарства
м. Львів, Україна*

Колосовська І.І.

*канд.наук держ.упр., доцент
Українська академія друкарства
м. Львів, Україна*

PR-ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФУНКЦІЯ УПРАВЛІННЯ

Проблематика вивчення місця і ролі комунікативних заходів у системі публічного управління, дослідження прямого і зворотнього зв'язку між органами влади та громадянським суспільством, пошук нових форм комунікації обумовлюються як науково-теоретичними, так і політико-управлінськими аспектами.

Функціонування інститутів публічного управління безпосередньо пов'язане з середовищем громадськості, для задоволення потреб якої вони призначені. У даному контексті важливим індикатором рівня довіри громадськості і критерієм оцінки стану суспільно-державних процесів є імідж органів влади. Довіра населення до владних структур визначається, по-перше, відповідністю цілей, які ставить держава, інтересам і очікуванням громадян; по-друге, успішністю досягнення поставлених цілей. Відповідно імідж інститутів публічного управління завжди політично, економічно, соціально обумовлений, залежить від уявлень у суспільстві з приводу тих чи інших проблем та відображає ступінь усвідомлення і оцінки громадянами їх значення і ролі на рівні конкретної місцевості або держави загалом. З огляду на це слід констатувати, що процес розвитку «public relations» (PR) тісно пов'язаний із процесом формування іміджу владних інститутів та управлінням громадською думкою.

Дослідженню феномену зв'язків з громадськістю значну увагу приділено такими західними вченими як Е. Бернейс, Ф. Буарі, Дж. Груніг, Д. Карб, М. Кольер, М. Менчер, Р. Харлоу, М. Томас, С. Банкс, Л. Путман, А. Сентер, Т. Хант та ін.

Серед українських досліджень у даній площині варто відзначити роботи В. Бебика, В. Королька, В. Годованець, В. Мельниченка, Н. Плахотнюк,, Г. Почепцова, В. Сербьогіна та ін.

У науковій літературі існують різні підходи щодо трактування сутності та мети PR-діяльності. Так, дослідники С. Блек, Р. Харлоу акцентують увагу на абстрактній гуманістичній гармонізації відносин між організацією та громадськістю. Г. Почепцов головну мету зв'язків з громадськістю вбачає у створенні позитивного іміджу або сприятливої громадської думки про об'єкт PR-діяльності. Відомий теоретик і практик у галузі PR Е. Бернейс, акцентуючи увагу на комплексному, системному та міждисциплінарному характері PR-діяльності, визначає її як «сферу діяльності, що покликана займатися взаємодіями між особою, групою, ідеєю або іншою одиницею співтовариства, від якої вона залежить» [1, с. 12]. Автори Т. Хант і Дж. Груніг вважають, що головною метою фахівців в області PR має бути формування ефективної системи комунікаційних каналів щодо взаємодії між організацією та її середовищем.

При розгляді практики паблік рілейшнз як управління інформаційними потоками, комунікаціями між організацією та громадськістю, виділяють чотири моделі розвитку паблік рілейшнз та збагачення їх функцій:

- прес-посередницька модель (пабліситі) (пропагування організації, її продукції та послуг, що надаються);
- модель, що підпорядкована інформуванню громадськості (поширення об'єктивної та достовірної інформації із врахуванням інтересів як організації, так і громадськості в цілому);
- двостороння асиметрична модель (використання зворотнього зв'язку, як правило, для маніпулятивних цілей, тобто для зміни негативного ставлення на позитивне);
- двостороння симетрична модель (налагодження ділових стосунків, прийнятних як для організації, так і для громадськості з метою досягнення спільної згоди) [2, с. 294].

Як функція управління PR покликана оцінювати ставлення публіки, ідентифікувати політику і дії приватної особи або організації щодо суспільних інтересів і виконувати програму діяльності, направлену на досягнення розуміння і сприйняття її масами [3, с. 18].

PR є одним із вагомих способів управління громадською думкою з подальшою зміною поведінки цільової аудиторії. Головне завдання public relations полягає в умінні подати відповідне явище (подію, особу) потрібною стороною, в потрібний час і в потрібному місці, іншими словами, PR для ефективного впливу на аудиторію враховує всі психологічні особливості і об'єктивні потреби останньої. [4, с. 66].

Специфіка PR передбачає цілеспрямоване формування і корекцію іміджу за допомогою модифікації сприйняття і моделі поведінки соціального суб'єкта. PR як популярна комунікативна діяльність має широкий спектр використання, зокрема:

- проведення корекції або виправлення ситуації, що склалася, за допомогою PR-заходів, якщо події розвиваються незаплановано або стихійно;
- концентрація уваги тих, хто повинен сприймати інформацію, на події, яку вирішено позиціонувати як найважливішу;
- вироблення певного іміджу, який демонструється методами PR з метою укорінення в масовій свідомості;
- інтенсивне використання безпосередніх контактів через засоби масової інформації;
- включення в культурну сферу життєдіяльності людей [5, с. 180].

Таким чином, питання дослідження PR особливо актуалізуються в контексті трансформації форм взаємозв'язків держави з громадськістю, модернізації управлінських підходів і механізмів. PR-діяльність як функція управління спрямована на формування іміджу відповідного об'єкта у суспільній свідомості; реагування на поведінку громадськості з метою задоволення потреб та інтересів; досягнення взаємовигідних відносин між усіма пов'язаними з організацією групами громадськості шляхом сприяння ефективній взаємодії.

Література

1. Bernays E. Down with Image, Up with Reality / E. Bernays // Public relation Quarterly. — 1977, Spring. — Vol.22, № 1. — P. 12–14.
2. James E. Grunig Excellenct in Public Relations and Communication Management/ — New-York, 1992. — 659 p.
3. Королько В.Г. Паблік рілейшнз. Наукові основи, методика, практика / В.Г. Королько. 2-е вид. доп. — К.: Скарби, 2001. — 400 с.
4. Науменко Т.В. Психологические методы воздействия на массовую аудиторию / Т.В. Науменко // Вопросы психологии. — 2003. — № 6. — С. 64–68.
5. Драгомирецька Н. Аналіз позицій PR стосовно формування її моделі в комунікативній діяльності державного службовця / Н. Драгомирецька // Актуальні проблеми державного управління: зб.наук.пр. — Вип. 2. — К.: НАДУ, 2004. — С. 178–184.

Мартинюк Ксенія Сергіївна

*студентка Чернівецького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету*

м. Чернівці, Україна

Науковий керівник — к.е.н.,

В. А. Нікульча

РЕАЛІЗАЦІЯ МАРКЕТИНГУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Рівень освіченості населення є одним з найважливіших показників розвитку будь-якої країни. Підвищення вимогливості споживачів до якості освітніх послуг, тенденція до зниження обсягів державного фінансування навчальних закладів в Україні, діюча система вступу до них обумовлює постійний пошук шляхів підвищення їх конкурентоспроможності та використання маркетингових інструментів відповідно до кон'юнктури ринку освітніх послуг.

Ринкова орієнтація освітнього закладу передбачає забезпечення певних критеріїв його діяльності, зокрема [1, с. 273]:

- надаються виключно ті послуги, які користуються (та будуть користуватися в перспективі) попитом у потенційних споживачів. У відповідності до цього здійснюється перебудова потенціалу та всієї системи роботи навчального закладу;
- асортимент освітніх послуг досить різноманітний і постійно оновлюється під впливом вимог суспільства та науково-технічного прогресу;
- ціна на освітні послуги формуються під впливом ринку, діючих на ньому конкурентів, стану платоспроможності населення;
- комунікативна діяльність активна, спрямована на конкретні цільові групи споживачів освітніх послуг;
- в організаційній структурі навчального закладу формується підрозділ маркетингу.

Слід відзначити, що наразі не існує єдиних стандартів до організації діяльності всіх підприємств на основі принципів маркетингу. Розробка і застосування конкретних маркетингових інструментів потребує індивідуального підходу, який враховує особливості діяльності підприємства і, насамперед, специфіку ринку, суб'єктом якого воно є. Маркетинг у сфері освіти спрямований на зміцнення відносин між споживачем і навчальним закладом. За визначених умов, маркетинг навчального закладу орієнтований на формування сприятливого іміджу та побудову довгострокових відносин зі споживачем. Дієвими заходами відповідно до

визначеного вектору активності служать поліпшення якості послуг для найбільш повного задоволення потреб споживачів освітньої послуги та активна конкуренція між освітніми установами [2].

Маркетингові заходи забезпечують досягнення навчальним закладом таких цілей, як позиціонування на ринку, активізація уваги цільової групи споживачів, посилення авторитету навчального закладу, створення умов для його подальшого розвитку та ін. Для підвищення ефективності просування послуг закладу освіти, сучасний маркетинг пропонує інноваційні інструменти, такі як:

- вірусний маркетинг — це загальна назва різноманітних методів розповсюдження реклами, які характеризуються поширенням інформації, де головний розповсюджувач є сам одержувач інформації, шляхом формування змісту, здатного залучити нових одержувачів інформації за рахунок яскравою, креативної, незвичайної ідеї або з використанням природного або довірчого послання [3];
- маркетинг подій (event-marketing) — систематична організація заходів як платформи презентації товару (послуги) для того, щоб за допомогою емоційного впливу активізувати увагу цільової групи до товару (послуги) [4, с. 8];
- бенчмаркінг — це процес визначення, розуміння й адаптації до існуючих прикладів ефективного функціонування організації з метою покращення власної діяльності [5, с. 125] тощо.

Отже, в умовах сьогодення застосування маркетингу в сфері освіти надзвичайно актуальним з позицій забезпечення розвитку та конкурентоспроможності навчального закладу. Відповідність вимогам часу — орієнтація на науково-інноваційну діяльність, а також застосування в освітньому процесі новітніх технологій є запорукою успіху на ринку освітніх послуг.

Література

1. Голдобін Н. Д. Особливості маркетингу в організації дистанційної освіти / Н. Д. Голдобін // Дистанційна освіта. — 2009. — № 1. — С. 273–278.
2. Шевченко Д. А. Маркетинг освітніх послуг: стратегія вузу [Електронний ресурс] / Д. А. Шевченко — Режим доступу: http://shevm.blogspot.ru/2011/04/blog-post_252.html.
3. Зварич Є. Відмінності прихованого маркетингу від вірусного та партизанського / Є. Зварич // Рекламодавець: теорія і практика. — 2010. — № 5. — С. 56–61.
4. Радіонова О. М. Конспект лекцій з курсу «Івент-технології» / О. М. Радіонова // Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. — Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. — 67 с.
5. Алексунін В. А. Маркетинг в галузях та сферах діяльності: навч. посіб. / В. А. Алексунін — М.: Маркетинг, 2007. — 516 с.

Montrin Iryna Igorivna

*PhD in Economics, Head of the Department of Marketing
Open International University of Human Development "Ukraine"
Kyiv, Ukraine*

Marusyk Lesia Vasylivna

*graduate student of the specialty "Marketing"
Open International University of Human Development "Ukraine"
Kyiv, Ukraine*

NATURE OF CUSTOMER LOYALTY IN MARKETING

The first loyalty program in the airline industry emerged in the 80's. XX during the consolidation and expansion of tourism. But first they had local character, combining a national and international there was the development of computer technology. First in the world loyalty bonus program there in 1981 in the company of American Airlines.

Growing market saturation and the development of information society necessitates the search for new methods and approaches to improve the competitiveness of enterprises and their performance. Of particular urgency is the client-approach to the management of marketing activities of enterprises. There is a shift of businesses to attract new customers for the maintenance of existing by forming their loyalty as the highest level of relationship to the company.

Regular consumption of goods or services of one undertaking indicates the presence transactional (behavioral) loyalty which may be defined as a certain type of consumer behavior, resulting in their prolonged interaction with the company and the exercise of repeat purchases, but characterized by a lack of emotional attachment consumers to enterprises, goods or the services it offered.

The level of customer satisfaction, willingness to recommend the company contact audiences and the degree of insensitivity to the actions of competitors indicate a Perceptual (emotional) loyalty which may be defined as a certain type of consumer behavior, resulting in their prolonged interaction with the company and due to the presence of a positive attitude or commitment consumer to the company, products or services that it offers, regardless of competitors' offers, even if the financial terms of these offers for the consumer is more profitable. Perceptual loyalty manifests itself in situations where the consumer has an emotional attachment to the company, but is unable to (eg, finance) often buy goods or services offered by this company.

It should be noted that some jobs with the term "loyalty" and equated the term "satisfaction". Satisfaction is the result of compliance actually

receives-tion between the goods or services of the enterprise customer expectations. The level of satisfaction received goods or services the company may change from time to time under the influence, for example, the emergence of a better offer in the market or the growth of consumer expectations. Among borrowed from foreign business practices concepts are also contradictions in determining the nature of concepts such as “relationship marketing”, Customer relationship management (CRM), Partner relationship management (PRM) and “loyalty marketing”.

There are many ways to determine the degree of customer loyalty, but it is recommended to use the following indicators most often:

1. Client base. It represents the total number of active users of the product. This amount is defined as the sum of consumers made a purchase for the first time, repeat buyers and customers. It is important to take into account is active buyers and customers who make a purchase or have entered into contact with the company only recently (the period is determined individually for each company).

2. The level of retention of new customers. This figure represents the percentage of shoppers made a purchase for the first time and returned for a second time within a certain period of time, which is set on the basis of typical companies (industry) cycle of committing customers re-purchase.

3. The level of customer retention. The percentage of customers who have made a certain number of repeat purchases for a specified period of time.

4. The share of the costs of the buyer. This is the percentage of the total purchases in certain categories of products or services made by the buyer of the company. Seller has a 100 per cent share of the buyer costs, when the latter spends its entire budget for products or services just at him.

5. The average number of new customers per month. This rate determines how many first time buyers to make a purchase in the company for a month.

Since there is a shift of emphasis from growth in the market value of companies on the interests of the widest possible range of contact audiences, special attention should be paid to improving consumers perceived quality and value of services. Only if consumers increase perceived quality and value of services it is possible to achieve the economic goals of enterprises. To achieve this goal it is necessary to building such relationships with consumers, which would allow businesses time to identify and respond to the needs and desires of its customers.

Секція 2. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ, УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК І АУДИТ

Храмович Валерія Сергеевна

студентка кафедри

бухгалтерського учета, аналізу та аудиту в промисловості

Макеєнко Геннадій Іванович

к.э.н., доцент кафедри

бухгалтерського учета, аналізу та аудиту в промисловості

Белорусский государственный экономический университет

г. Минск, Беларусь

СУДЕБНО-БУХГАЛТЕРСКАЯ ЭКСПЕРТИЗА ПРАВОНАРУШЕНИЙ В ОБЛАСТИ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ

Актуальность исследования обусловлена тем, что выручка от реализации готовой продукции является одним из важнейших источников доходов коммерческой организации и составляет наибольшую долю в налоговой базе при формировании налога на прибыль. В связи с этим налогоплательщики зачастую пытаются занижить свои доходы или завысить свои расходы, с целью уменьшения налогооблагаемой базы и, как следствие, суммы уплачиваемого налога на прибыль.

Уклонение от уплаты налогов является следствием не поступления денежных средств в бюджетную систему Республики Беларусь, что угрожает своевременному финансированию государственных расходов и выполнению социальных программ. За данный вид экономического преступления предусмотрена уголовная ответственность, в соответствии со статьей 243 Уголовного Кодекса Республики Беларусь «Уклонение от уплаты налогов».

Следовательно, при проведении расследования по данным делам возникает необходимость в проведении судебно-бухгалтерской экспертизы для выявления правильности расчета финансового результата от реализации продукции, товаров, работ, услуг. С целью определения основных объектов исследования судебно-бухгалтерской экспертизы и направления работы эксперта-бухгалтера рассмотрим основные виды правонарушений, которые совершают организации с целью изменения величины финансового результата от реализации продукции, товаров, работ, услуг.

1. Реализация одного имущества под видом другого. В данном случае один вид имущества документально подменяется другим. Такой вид нарушений часто совершается на автозаправочных станциях. Так, под видом бензина более дешевой марки может происходить реализация более дорогого бензина. При этом все документы оформлены на более дешевую марку бензина. Получаемая разница в цене не учитывается при налогообложении и ведет к занижению налогооблагаемой базы.

2. Финансовые операции с имуществом и денежными средствами, осуществляемые с использованием счетов других хозяйствующих субъектов по взаимной договоренности. Так, организация заключает взаимные соглашения с другими юридическими или физическими лицами об использовании их банковских счетов с целью занижения оборотов по своему расчетному счету. Это позволяет скрывать полные объемы вырученных денежных средств и ведет к уклонению от уплаты налога.

3. Незаконных перевод денег за рубеж с помощью нелегальных счетов в зарубежных банках. Под прикрытием фиктивных договоров на поставку в организацию продукции или оказание всевозможных услуг (юридических, консультационных, консалтинговых и т.д.) производится перевод валютных средств за рубеж, которые в результате оказываются на валютных счетах собственников организации или доверительных лиц. В результате происходит фактический вывоз валюты за границу. Действие совершается с прямым умыслом.

4. Использование подложных документов при проведении финансово-хозяйственных операций с имуществом (утраченных паспортов, накладных и т.д.). В данном случае организация или предприниматель имеют возможность манипулировать расходами, относимыми на себестоимость, и, соответственно, занижать налогооблагаемую базу налога на прибыль.

5. Целенаправленное искажение ряда экономических показателей, позволяющее уменьшить размер налогооблагаемой базы. Организация может завышать стоимость приобретенного сырья, инструментов, топлива, оказанных сторонней организацией услуг, относимых на издержки производства и обращения, а также отнесение на издержки производства расходов в размерах, превышающих понесенные, или расходов, не имевших места в действительности.

6. Незаконное применение налоговых льгот. Данный вид нарушений может иметь место при совершении фиктивных экспортных сделок для получения налоговых льгот, предусмотренных для организаций, поставляющих продукцию, товары на экспорт [2].

7. Формирование «искусственной» дебиторской задолженности. Например, получение выручки на счета зависимых структур, таких как филиалы, фирменные магазины, не уполномоченных уплачивать соответ-

ствующие налоги, и перечисления средств за реализованную продукцию на личные счета собственников организации.

8. Заключение сделок с подставными организациями. Такие организации не оказывают никаких реальных услуг, а служат посредником для перевода денег и дальнейшего их использования в личных целях собственника. Например, организации при занижении финансовых результатов неучтенные суммы денежных средств передают в подставные организации, осуществляющие деятельность в сфере услуг, где обороты от реализации не могут быть определены с достаточной степенью надежности.

9. Невыполнение установленных законодательством Республики Беларусь сроков включения в налогооблагаемый оборот. Законным средством для регулирования показателей финансовых результатов, исходя из интересов организации, является отнесение сумм к отложенным налоговым активам и отложенным налоговым обязательствам в порядке, установленном Налоговым кодексом Республики Беларусь и Законом от 12 июля 2013 г. № 57-З с изменениями и дополнениями от 4 июня 2015 г. № 268-З «О бухгалтерском учете и отчетности».

При исследовании правонарушений в области налогообложения объектами судебно-бухгалтерской экспертизы будут являться: объем производства продукции; обоснованность затрат на производство продукции; наличие незавершенного производства; остатки готовой продукции на складах; недостача продукции размер причиненного ущерба, ответственные лица, виновные в недостаче; потери от брака; простои на производстве; дисциплина поставок по объемам, ассортименту, срокам и качеству продукции (выполненных работ, оказанных услуг); политика предприятия в области ценообразования; ведение бухгалтерского учета операций по формированию доходов и расходов, финансового результата.

К нормативным источникам информации, используемой экспертом для исследования в части хозяйственных операций по производству и реализации продукции товаров, работ услуг, относятся: Налоговый и Гражданский кодексы, законы и инструкции, методические указания и отраслевые инструкции, например, по вопросам планирования, учета и калькулирования себестоимости продукции (работ, услуг).

К нормативной информации, формируемой внутри организации, которая подлежит проверке экспертом-бухгалтером, относится учетная политика, бизнес-план и график документооборота.

По данным нормативной информации судебно-бухгалтерская экспертиза может дать оценку правомочности исследуемых хозяйственных операций, отображенных в фактографической информации, к которой относятся:

- Первичные учетные документы, отражающие хозяйственные операции по учету доходов и расходов организации. К ним относятся

товарные и товарно-транспортные накладные, счета-фактуры, СМР-накладные, спецификации, авансовые отчеты, выписки банка с расчетного и прочих счетов, бухгалтерские справки, расчетно-платежные ведомости, отчеты кассира и др.

- Регистры синтетического и аналитического учета, ведомости калькулирования себестоимости продукции, учета затрат цехов основного и вспомогательного производства, обслуживающих производств и хозяйств, расходов будущих периодов, потерь и недостач в производстве, а также амортизации основных средств и др.;
- Бухгалтерская отчетность. К ней относятся основные формы: форма № 1 «Бухгалтерский баланс», форма № 2 «Отчет о прибылях и убытках», форма № 3 «Отчет об изменениях капитала», форма № 4 «Отчет о движении денежных средств», «Приложение к бухгалтерскому балансу»;
- Прочие источники информации информация. К ней относятся: распоряжения, приказы, договоры, заявления, акты проверок внебюджетных фондов и налоговых органов, и др.

Таким образом, для обнаружения нарушений, связанных с уклонением от уплаты налога на прибыль, на основании вышеперечисленных документов проводится проверка:

- достоверности отражения сумм от реализации продукции, товаров, работ, услуг путем сопоставления записей в учетных регистрах с первичными документами и проведение встречных проверок;
- своевременности отражения операций в бухгалтерском и налоговом учете, сопоставляются даты, указанные в первичных документах поставщика и покупателя;
- учредительных документов, лицензий и прочих документов, подтверждающих право организации на осуществление соответствующей деятельности, а также их регистрации в едином реестре налогоплательщиков;
- обоснованности затрат, связанных с производством продукции, путем контрольного запуска сырья в производство;
- организаций, в которых собственник проверяемого субъекта хозяйствования числится как работник или соучредитель.

Литература

1. Судебно-бухгалтерская экспертиза финансовых результатов / Финансовый университет при правительстве Российской Федерации. — Режим доступа: <http://internationalconference.ru/images/PDF/2016/17/sudebno-bukhgalterskaya-ekspertiza.pdf>. — Дата доступа: 01.11.2016.
2. Виды уклонения от уплаты налогов / Электронная библиотека LawBook. — Режим доступа: <http://lawbook.online/teoriya-dokazyvaniya-kniga/vidyi-ukloneniya-uplatyi-27561.html>. — Дата доступа: 01.11.2016.
3. Глебов, Д. А. Налоговые преступления и налоговая преступность / Д. А. Глебов, А. И. Ролик. — Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2005. — 440 с.
4. Макеенко, Г. И. Экспертное исследование операций по формированию финансовых результатов организации / Бухгалтерский учет, анализ и аудит: история, современность, перспективы: сборник научных статей. — Минск: БГАТУ, 2016. — С. 93–98.
5. Налоговый кодекс Республики Беларусь (Общая и Особенная части): по состоянию на 01.01.2016 г. — Минск: Национальный центр правовой информации Республики Беларусь, 2016. — 672 с.

Секція 3. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Ворон Денис Вікторович

Харківський навчально-науковий інститут

ДВНЗ «Університет банківської справи»

Науковий керівник: Новікова Т. В., к.е.н., доц.

ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ В БАНКУ

Забезпечення власної фінансово-економічної безпеки є одним з постійно діючих напрямів діяльності будь-якої кредитно-фінансової організації. Відповідно управління фінансово-економічною безпекою виступає одним з необхідних елементів внутрішньобанківського менеджменту та визначається як формалізований процес, спрямований на вирішення встановленого переліку управлінських завдань за відповідним напрямом діяльності. Як такий документ виступає концепція фінансово-економічної безпеки банківської установи.

Концепція фінансово-економічної безпеки банку виражає систему поглядів на проблему безпеки на різних етапах і рівнях діяльності, а також основні принципи, напрями і етапи реалізації заходів безпеки [1].

Метою стратегії фінансово-економічної безпеки банківських установ є забезпечення економічного зростання банку. Цілями забезпечення економічного зростання банку виступають платоспроможний попит на послуги банку, насамперед це — розширення спектра послуг, удосконалення технологій банківського виробництва, привабливість взаємовідносин клієнтів до послуг банку, розосередження попиту по регіонах, а також стабільність роботи і гарантія повернення ресурсів банку, що веде за собою диверсифікацію вкладення коштів, наявність елементів захисту в технологіях операцій і послуг банку, гнучка політика управління активами та пасивами банку. Наступна мета стратегії — це забезпечення стійкості капіталу банку, для цього необхідна наявність високоліквідних активів, багатопрофільність діяльності банку, широкий спектр операцій та послуг, які може надавати банк.

Основною метою системи фінансово-економічної безпеки є попередження, запобігання загрозам і ліквідація їх наслідків. Цілями системи фінансово-економічної безпеки банку є: захист прав установи і співробіт-

ників; збереження і ефективне використання фінансових, матеріальних, людських і інформаційних ресурсів; підвищення іміджу і зростання прибутку за рахунок забезпечення якості послуг і безпеки клієнтів.

Серед проблем захисту банківської діяльності від загроз зовнішнього і внутрішнього характеру усе більш актуальною є необхідність забезпечення охорони фінансових ресурсів, захист інформації, майна і персоналу комерційного банку, створення механізмів фінансово-економічного захисту банківської системи тощо.

Управління фінансовими ресурсами, грошовими потоками банку є одним з ключових елементів усієї системи сучасного управління, що має особливе, пріоритетне значення для сьогоднішніх умов банківської діяльності. Для цього необхідно, щоб менеджери різних рівнів знали теорію фінансово-економічної безпеки, її структуру, об'єкти безпеки, основні небезпеки і загрози, кількісні і якісні показники оцінки рівня фінансово-економічної безпеки, методи аналізу чинників і, що особливо важливо, основні напрями забезпечення безпеки, а також уміли втілювати на практиці теоретичні положення [5].

Отже, ознакою збереження фінансово-економічної безпеки банку є контроль і балансування прибутків і витрат економічної системи, що виражається у підтримці постійної фінансової рівноваги між надходженнями та видатками банку, іншими словами, у підтримці ліквідності. При цьому на збереження фінансово-економічної безпеки банку чинять значний вплив такі чинники: кваліфікація облікового і фінансово-економічного персоналу; кваліфікація і навички вищого керівництва банку; юридичне забезпечення і експертиза договорів і контактів банку; ефективність системи внутрішнього контролю; касова, податкова і платіжна дисципліна; збутова і маркетингова стратегія банку.

Література

1. Адаменко С. І. Характеристика та класифікація загроз у банківській системі України / С. І. Адаменко // Стратегічна панорама. — 2004 — № 4. — С. 48–52.
2. Постанова Правління НБУ № 368, «Про регулювання діяльності банків України».
3. Зубок М. І. Безпека банків / М. І. Зубок — К., 2002. — 306 с.
4. Герасимов П. А. Экономическая безопасность банка: концептуальный подход / П. А. Герасимов // Банковские услуги. — 2006. — № 4. — С. 20–30.
5. Хитрін О. І. Фінансова безпека комерційних банків / О. І. Хитрін // Фінанси України. — 2004. — № 11. — С. 118–124.
6. Артеменко Д. А. Механизм обеспечения финансовой безопасности банковской деятельности: дис. канд. экон. наук. / Д. А. Артеменко. — Ростов-на-Дону, 1999. — 172 с.
7. Барановський О. І. Банківська безпека: проблема виміру / О. І. Барановський // Економічне прогнозування. — 2006. — № 1. — С. 7–32.

Секція 4. ЕКОНОМІКА І УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Недбалюк Олександр Петрович
кандидат економічних наук, доцент

Гуцол Анастасія Андріївна
здобувач освітнього ступеня бакалавр
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету
м. Вінниця, Україна

СЕРТИФІКАЦІЯ ПРОДУКЦІЇ В КОНТЕКСТІ ВИХОДУ НА РИНКИ ЄС

Сучасні умови господарювання змушують кожне підприємство впроваджувати дієвий контрольний механізм управління якістю продукції і строго дотримуватися його вимог. Зростання якості продукції покладено в основу діяльності всіх підприємств. Воно як чинник конкурентоспроможності поширюється на всю національну економіку. Зниження якості продукції призводить до негативних наслідків. З економічного погляду — це невиправдані втрати матеріальних і трудових ресурсів, пов'язаних з виробництвом, транспортуванням і зберіганням продукції. Застосування у процесі виробництва сировини та матеріалів низької якості, а також машин, обладнання сумнівних якісних характеристик призводить до неефективного використання ресурсного потенціалу, здорожчання продукції та зниження її конкурентоспроможності, зменшення прибутковості підприємства.

Впровадження міжнародних стандартів дозволяє виробникові не тільки підвищити якість своїх товарів до рівня міжнародних вимог, але і забезпечує перебудову виробництва, його організацію, технологію, систему управління якістю до рівня розвинутих країн світу. А наявність сертифікату відповідності міжнародного стандарту забезпечить доступ для українського виробника на міжнародний ринок [1, с. 60].

Питання, пов'язані з управлінням якістю продукції, знайшли відображення в працях вітчизняних і зарубіжних авторів, зокрема А. О. Болотнікова, Л. С., Кириченко В. М. Мазура, Н. Г. Салухіної, А. А. Шапошнікова та ін.

Слово «сертифікація» у перекладі з латинської (*sertifico*) означає «підтверджую», «засвідчую». Його можна також тлумачити, виходячи зі

сполучення латинських слів *certum* – «вірно» і *facere* – «зроблено». Хоча історики знаходять зародки сертифікації ще в давній період, але як термін із чітким визначенням слово «сертифікація» прийнято недавно.

Сертифікація – це гарантія, що виріб або товар відповідає певним вимогам і має задану якість.

Дотримання вимог виробництва призводить до суттєвого підвищення конкурентоспроможності виробленої продукції та наданих послуг. А ще – допомагає керівництву та персоналу оптимізувати контроль та системні процеси на підприємстві.

Для цього існує ряд інструментів, які вже з успіхом використовуються на теренах нашої Батьківщини.

Зокрема – стандартизація та сертифікація якості у відповідності до міжнародного ISO стандарту [2, с. 107–108].

Варто зазначити, що стандарт якості ISO у європейських країнах є обов'язковим до вжитку на всіх підприємствах. Більше 80% компаній у ЄС пройшли відповідну сертифікацію за цими стандартами. Вони є повністю актуальними для України, оскільки допомагають створити ефективні механізми управління бізнесом у відповідності до очікувань споживачів та зарубіжних партнерів.

У Європі наявність сертифіката є нормою, а його відсутність може спричинити бар'єри в торгівлі. Крім того, у багатьох країнах відсутність сертифіката на систему управління якістю робить неможливим отримання державного замовлення. В Україні така вимога була лише рекомендована. Все законодавство ЄС в харчовій галузі базується на принципах НАССР, тому українським виробникам, які ще не мали з цим справу, доведеться переглянути свою систему контролю якості та безпеки. А для підприємств, що прагнуть отримати іноземні інвестиції, сертифікат на систему управління якістю може мати сьогодні вирішальне значення [4].

Як свідчать дослідження, кількість українських підприємств, сертифікованих згідно міжнародних стандартів, щороку зростає. Українські виробники активно впроваджують стандарти ISO 22 000 (НАССР).

ISO 22 000 (НАССР) – це система управління безпекою харчових продуктів, яка визнається і приймається в усіх країнах Європи. А для споживача – це гарантія безпеки харчової продукції на виробництві, яка забезпечує повний контроль виробництва продукції на всіх етапах, тобто гарантує повну безпеку від виробництва до доставки кінцевому споживачу [3, с. 359].

Дотепер, подібна сертифікація була в Україні добровільною. Європейські стандарти вводять свої правила гри як на глобальних так і на локальних ринках. Із 20 вересня 2015 року набув чинності Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів». Він передбачає впровадження системи НАССР на всіх підприємствах

харчової галузі. Підприємства, які давно впровадили міжнародні стандарти запевняють, що впровадження системи НАССР надає виробнику багато переваг економічного та управлінського характеру [5, с. 6].

Отже, європейські стандарти зроблять українські продукти максимально безпечними. Сертифікація продукції підвищить якість та конкурентоспроможність продукції, як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках. Міжнародна сертифікація усуває технічні бар'єри у торгівлі, пов'язані з розрізненнями у національних стандартах країн світу і забезпечує вихід на нові ринки, та разом з тим вимагає проведення ряду важких підготовчих робіт.

Література

1. Дубініна А. А. Методи визначення фальсифікації товарів. Підручник. — К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2010. — 272 с.
2. Кириченко Л. С. Стандартизація і сертифікація товарів та послуг: [підручник] / Л. С. Кириченко, А. А. Самойленко. — Х.: Вид-во «Ранок», 2008. — 240 с.
3. Ковальчук І. В. Економіка підприємства [Текст]: навч. посібник / І. В. Ковальчук. — К.: Знання, 2008. — 679 с. — (Вища освіта ХХІ століття).
4. Шальман Т. Виробники, які дбають про свою репутацію, проходять добровільну сертифікацію / Т. Шальман // Урядовий кур'єр. — 2012. — № 47. — С. 5–7.
5. <http://newvvn.net/economic/region/246981.html>

Секція 5. ЕКОНОМІКА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Оспанова Анар Кайратовна

Докторант кафедри «Економіка и менеджмент»

Університет «Туран»

г. Алматы, Казахстан

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ АЛЬТЕРНАТИВНОЙ ЭНЕРГЕТИКИ

Энергетика — область хозяйственно-экономической деятельности человека, совокупность больших естественных и искусственных подсистем, служащих для преобразования, распределения и использования энергетических ресурсов всех видов [1].

Содержание и мера проявления объективных тенденций развития энергетики как элемента производительных сил проявляются в большом разнообразии в данных производственных отношениях. Для оценки причинных связей развития энергетики и соответствующих объективных тенденций целесообразно воспользоваться учением академика Г.М. Кржижановского о так называемых энергетических порогах [2].

Первым таким порогом в истории энергетики закономерно считают период появления водяного колеса, которое в большой мере заменило непосредственный мускульный труд человека и животных. Второй порог связан с появлением такого универсального двигателя, как паровая машина; она позволила многократно повысить мощность источника энергии и располагать его свободно, на достаточно больших расстояниях от ресурсов.

Однако на определенном этапе и эта энергетическая техника пришла в противоречие с ростом производительных сил, что дало толчок к появлению особо важного, третьего энергетического порога — открытию промышленных возможностей производства в больших масштабах электроэнергии, с передачей ее на дальние расстояния к относительно рассредоточенным потребителям энергии.

Вслед за развитием электрификации вскоре наступил четвертый энергетический порог — нарастающее применение двигателя внутреннего сгорания, совершившего подлинную транспортную революцию.

Следующий, пятый энергетический порог характеризуется завершением образования общеэнергетической системы как единого целого;

оно осуществляется на основе углубленной электрификации и моторизации народного хозяйства при создании многопродуктового энергетического баланса путем массового применения углеводородного топлива. Это, в свою очередь, резко повысило возможности взаимозаменяемости в энергетике видов энергии, источников их получения, используемых энергетических ресурсов, средств их транспортировки и др. и превратило энергетику в комплекс больших систем [3].

Есть основания полагать, что мы уже подходим к шестому энергетическому порогу — к освоению и внедрению альтернативной энергетики. Термин «альтернативная энергетика» означает энергетику, отличную от традиционной углеводородной, которая базируется преимущественно на использовании минеральных ископаемых — нефти, газа, угля и других для получения электрической и тепловой энергии. Когда говорят об альтернативной энергетике, то часто используют и такой обобщающий термин, как «возобновляемые источники энергии».

В тематическом справочнике Международного энергетического агентства (МЭА) перечень и характер альтернативных источников технико-экономически определяется как: гидроэнергетические, геотермальные, энергия Солнца, энергия Океана энергия ветра, промышленные и коммунальные отходы, биомасса различного происхождения из отходов сельского и лесного хозяйства, быта, а также специально культивируемых растений, перерабатываемая в тепло, электроэнергию или в биомассу [4].

В 2015 г. доля ВИЭ составила 23,4% (включая гидроэнергию) в мировом электропотреблении, что на 2,8% больше по сравнению с предыдущим годом. В 2014 г. с помощью ВИЭ было произведено 22,8% электроэнергии от мирового потребления [5].

Будущие развитие энергетики, безусловно, немислимо без альтернативных источников электроэнергии, но чтобы быть по-настоящему объективным, нужно рассмотреть все плюсы и минусы. Бесспорными преимуществами альтернативных источников энергии является то, что, во-первых, не происходит вредных выбросов в атмосферу, то есть экологическая чистота, во-вторых, функционирование без потребления топлива, в третьих, малая шумность или полная бесшумность работы, в четвертых, автономность работы. Также существуют и недостатки в использовании альтернативной энергии, в первую очередь — это необходимость аккумуляирования энергии, второе — это более высокая удельная стоимость за 1 кВт установленной мощности, третье — это возможные перебои в электроснабжении. Потенциал альтернативного источника энергии высок, хотя бы по причине того, что он экологически чист, не смотря на большой срок окупаемости, переход на него будет это большое и правильное вложение средств в будущее.

Актуальность и важность скорейшего перехода к альтернативным источникам энергетики можно рассматривать в нескольких аспектах:

- глобально-экологический: сегодня общеизвестен и доказан факт пагубного влияния на окружающую среду традиционных энергодобывающих технологий, их применение неизбежно ведет к катастрофическому изменению климата уже в первых десятилетиях XXI в.;
- политический: та страна, которая первой в полной мере освоит альтернативную энергетику, способна претендовать на мировое первенство и фактически диктовать цены на топливные ресурсы;
- экономический: переход на альтернативные технологии в энергетике позволит сохранить топливные ресурсы страны для переработки в химической и других отраслях промышленности. Кроме того, стоимость энергии, производимой многими альтернативными источниками, уже сегодня ниже стоимости энергии из традиционных источников, да и сроки окупаемости строительства альтернативных электростанций существенно короче. Цены на альтернативную энергию снижаются, на традиционную — постоянно растут;
- социальный: численность и плотность населения постоянно растут. При этом трудно найти районы строительства АЭС, ГРЭС, где производство энергии было бы рентабельно и безопасно для окружающей среды;
- эволюционно-исторический: в связи с ограниченностью топливных ресурсов на Земле, а также экспоненциальным нарастанием катастрофических изменений в атмосфере и биосфере планеты существующая традиционная энергетика представляется тупиковой; для эволюционного развития общества необходимо немедленно начать постепенный переход на альтернативные источники энергии, т.е. формирование законодательных баз в использовании альтернативных источников энергии.

На сегодняшний день суммарное потребление тепловой энергии в мире составляет 1007 млрд кВт/ч в год (эквивалентно 36 млрд.т.у.т). В геологических запасах органического топлива в мире более 80% приходится на долю угля, который становится все менее популярным. А известные запасы топливных ресурсов к 2100 г. будут исчерпаны. По данным экспертов, в начале XXI в. добыча нефти и природного газа начнет сокращаться: их доля в топливно-энергетическом балансе снизится к 2020 г. с 66,6% до 20%. На долю гидроэнергетики приходится всего 1,5% общего производства энергии в мире, и она может играть только вспомогательную роль. Таким образом, ни органическое топливо, ни гидроэнергия не могут решить проблемы энергетики в перспективе.

Экономические рычаги развития альтернативных источников энергии характеризуют следующие аспекты, при этом показывают очень высокую стоимость традиционных источников энергии:

1. Развитие использования источников энергии приняло ускоренный характер, особенно быстрыми темпами (25–30% рост установленной мощности к предыдущему году) развиваются фотоэлектричество и ветроэнергетика. Ветроэнергетика в ряде случаев превратилась в самостоятельную отрасль электроэнергетики;

2. Развитие возобновляемой энергетики в мире вызвано следующими основными преимуществами ВИЭ:

а) не истощаемостью возобновляемых источников энергии, в отличие от истощаемости органического топлива;

б) экологической чистотой возобновляемых источников энергии при применении соответствующих технологий:

– в геотермальной энергетике — это обратная закачка отработанной пароводяной смеси;

– в малой гидроэнергетике — создание гидротехнических сооружений, которые не препятствуют рыбиходу и не приводят к значительному затоплению плодородных земель;

– в фотоэнергетике — применение бесхлорных технологий получения кремния «солнечного качества»;

– в ветроэнергетике — учет путей миграции птиц при выборе площадок для ВЭС и расположение ветроустановок на необходимом (200–300 м) расстоянии от жилья;

в) неоспоримое преимущество ВИЭ — отсутствие эмиссии парниковых газов и даже электростанции и котельные на биомассе или получаемом из нее газе или жидком топливе не увеличивают количество углекислого газа, поскольку при сжигании его выделяется столько, сколько было поглощено растениями и деревьями;

1. Аккумуляция солнечной энергии в виде тепла уже имеет простые технические решения, опробованные на практике и доказавшие свою экономичность. Аккумуляция электрической энергии в небольших количествах успешно решается аккумуляторами различных типов. Для больших ветро- и фотоэлектрических станций таким аккумулятором является электрическая сеть. Однако замещения мощности не происходит, но и дополнительного дублирования мощности в энергосистеме не требуется, поскольку в энергосистемах всегда есть резервная мощность порядка 10% от максимальной нагрузки. Электростанции на базе остальных видов ВИЭ (гидро, биомасса, геотермальная энергия) лишены указанных недостатков.

2. Утверждение о высокой удельной стоимости установок ВИЭ и высокой стоимости энергии от них по сравнению с энергоустановка-

ми традиционного типа во многом не соответствует действительности. В какой-то степени это было справедливо для середины девяностых годов. В настоящее время произошло выравнивание указанных выше стоимостей в результате того, что с ужесточением требований по экологии удельная стоимость традиционных электрических станций, особенно угольных, непрерывно возрастает, а удельная стоимость оборудования возобновляемой энергетики столь же непрерывно снижается [6].

Литература

1. Под общей редакцией чл.-корр. РАН Е. В. Аметистова. том 1 под редакцией проф. А. Д. Трухних // Основы современной энергетики. В 2-х томах. — Москва: Издательский дом МЭИ, 2008. — ISBN9785383001622.
2. Энергетический комплекс СССР / Под ред. Л. А. Мелентьева, А. А. Макарова. — М.: Экономика, 1983. — 264 с.
3. Тусупов А. М. Альтернативная энергетика в свете проблем индустриально-инновационного развития Республики Казахстан / Вестник КарГУ — 2012, Караганда.
4. Каныгин П. С. Экономика освоения альтернативных источников энергии (на примере ЕС) // диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по спец. 08.00.14. — Москва, 2010. — С. 31.
5. Официальный сайт консалтинговой компании Enerdata<http://www.enerdata.net/> (Дата обращения 04.11.2016).
6. Медиева Г. А. Экономические рычаги формирования и развития возобновляемой энергетики / Вестник КазЭУ, 2010 — Алматы.

Секція 6. ЕКОНОМІКА ПРАЦІ ТА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Токар Ярина Іллівна

*Аспірант кафедри фінансів
Мукачівський державний університет
м. Мукачево, Україна*

Гоблик Володимир Васильович

*д.е.н., доцент
Мукачівський державний університет
м. Мукачево, Україна*

Щербан Тетяна Дмитрівна

*д. псих., професор
Мукачівський державний університет
м. Мукачево, Україна*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ В ПІРСЬКИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТАХ

Проведений аналіз ринків праці депресивних територій підтвердив, що на сьогодні тут склалася моногалузева структура зайнятості, яка представлена в основному сільськогосподарським виробництвом, яке частково доповнюється діяльністю у сфері рекреації. В усіх інших сферах господарювання спостерігаються чіткі стагнаційні тенденції, що є недопустимим. Мова йде про те, що на депресивних, відсталих територіях практично відсутні можливості працевлаштування поза сільськогосподарською сферою, що пояснюється низьким рівнем розвитку промисловості, сфери послуг, освіти, медицини, будівництва, майже відсутня виробнича та соціальна інфраструктура, що унеможлиблює залучення економічно активного населення цих територій до зайнятості в зазначених сферах економіки [1].

Тому на сьогоднішньому етапі надзвичайної актуальності та важливості набуває проблема формування дієвого механізму, направленого на подолання негативних тенденцій, що склалися на ринках праці депресивних територій, зокрема вирішення проблеми моногалузевої зайнятості шляхом диверсифікації видів і форм підприємницької діяльності, зростання доходів населення, що також позитивно вплине на процеси

трудової міграції економічно активного населення цих територій, подолання бідності тощо.

Соціологічні дослідження показали, що в гірських районах областей зони Карпат існує значний підприємницький потенціал населення, тобто більшість працездатних громадян мають схильність до підприємницької діяльності і самозайнятості, а саме головне — мають бажання займатися цим. Проведений моніторинг виявив, що 2 із 3 опитаних гірських жителів бачать себе в ролі підприємця, і лише кожен 6 підприємець із числа функціонуючих не бажає на сьогоднішній момент займатися ведення власної справи.

Прикладом бажання до організації власної справи також може бути і те, що, як вже відмічалось, на сьогоднішній день особисті селянські господарства, які є найбільш поширеною формою самостійної організації праці, довели свою ефективність [2, с. 136]. Однак в сучасних умовах існує ціла гама суттєвих перешкод, які не дозволяють бажаючим розпочати власну справу, а в багатьох випадках вони діють як демотиватори до економічної активності особи. Відмічене підтверджують дані соціологічного обстеження проблем, з якими стикаються жителі гірських районів Закарпатської області, при започаткуванні власного бізнесу.

Як засвідчують дані опитування, основними проблемами, з якими стикаються гірські жителі при бажанні відкрити власну справу є проблеми фінансового характеру, зокрема це відсутність стартового фінансового капіталу для започаткування бізнесу, а відсутність надійності, стабільності породжує ризики неможливості функціонувати в майбутньому, оскільки відсутня можливість спрогнозувати розвиток економіки, а відповідно і власний розвиток, на перспективу.

Аналогічними є причини, з якими стикаються підприємці уже в самому процесі здійснення підприємницької діяльності.

Так, основними проблемами, з якими стикаються гірські підприємці в процесі здійснення підприємницької діяльності, знову ж таки є проблеми фінансово-кредитного характеру, зокрема високі податки, відсутність доступу до позичкового капіталу з метою задіяння його в процес виробництва, а також відсутність фінансових ресурсів у населення, що робить мультиплікаційний ефект на їх платоспроможність, що в кінцевому результаті відображається на рентабельності підприємницької діяльності. На долю так званих «фінансових проблем» вказало більше третини опитаних підприємців гірських районів — 67,2 відсотка. Для бізнесу головними недоліками кредитів як джерела фінансування є банківська бюрократія, тривалий термін ухвалення рішення про надання кредитів, їх коротко- та середньостроковий характер, нестача інформації про кредитні ресурси, вимоги щодо розкриття інформації [3, с. 8].

Тому на сьогоднішній день дуже важливим є розробка і використання фінансово-кредитних, інвестиційних, бюджетних важелів з метою

стимулювання підприємницької активності серед жителів гірських територій, а також подолання існуючих бар'єрів у діяльності вже існуючих підприємницьких структур. Саме в цьому напрямку держава, як показує численний зарубіжний досвід, повинна і має відігравати чи не найбільш ключову роль, оскільки може впливати через систему економічних, адміністративних, законодавчих, організаційних заходів на здійснення фінансово-кредитної політики стимулювання зайнятості населення на депресивних ринках праці [4]. В цьому контексті мова повинна йти про створення сприятливого фінансово-економічного середовища для створення нових підприємницьких структур серед безробітних громадян та громадян, що змушені були виїхати за межі місць проживання з метою працевлаштування, тобто трудових мігрантів. Не останню роль у функціонуванні таких підприємницьких структур повинно відігравати досягнення позитивних змін за рахунок ведення підприємницької діяльності в соціально-економічній сфері територій, де даний бізнес функціонує, паралельно з отриманням прибутку для власника фірми, соціальних гарантій для зайнятих тут осіб тощо.

Список використаної літератури

1. Гоблик В. В. Внешнеэкономические связи в трансграничных регионах: опыт Украины и стран Евросоюза: монографія / В. В. Гоблик, Мукачевский государственный университет. — М.: ЦСП и М, 2015. — 318 с.
2. Гірські території Закарпаття: соціально-економічні трансформації: монографія / В. П. Мікловда, М. І. Пітюлич, С. В. Сембер, М. М. Пітюлич та ін.; за заг. ред. член-кор. НАН України В. П. Мікловди. — Ужгород: ПП Бреза, 2012. — 262 с.
3. Малік М. Й. Проблемні питання розвитку кооперації та інтеграційних відносин в АПК / М. Й. Малік, Ю. Я. Лузан // Економіка АПК. — 2010. — № 3. — С. 3–8.
4. Регулювання трудовіграційних процесів в транскордонному регіоні: монографія / М. І. Пітюлич, В. В. Гоблик, Т. Д. Щербан, М. М. Пітюлич та ін.; за заг. ред. д.е.н., проф. Пітюлича М. І. — Мукачево: Вид-во МДУ, 2015. — 150 с.

Хабінець Ольга Михайлівна

студентка 2 курсу,

спеціальність «Фінанси і кредит»

Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича

м. Чернівці, Україна

Антохова Ірина Михайлівна

к.е.н., доцент кафедри економіки

підприємства та управління персоналом

Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича

м. Чернівці, Україна

ЯКІСТЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ ЯК ОСНОВНИЙ ПОКАЗНИК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Головною метою кожної держави є забезпечення належного рівня і якості життя населення. На цьому принципі базується державна соціальна політика, яка являє собою діяльність держави з приводу створення та регулювання соціально-економічних умов життя суспільства з метою підвищення добробуту його членів, усунення негативних наслідків діяльності ринку, забезпечення соціальної справедливості [3, с. 54].

Рівень і якість життя населення варто розглядати як комплексний індикатор, який містить аналіз і оцінку економічного і соціального стану країни. Однак, на сьогоднішній день в Україні рівень і якість життя населення, як пріоритетна ціль держави, має більше декларативний характер, адже рівень доходів населення не дозволяє громадянам задовольняти інші потреби, крім базових [1, с. 49].

Дослідженням проблеми якості життя населення займалися науковці І. М. Антохова, Т. Г. Савченко, О. Р. Оберван, Н. М. Олійник, А. С. Мандрикiна та інші.

Загалом, під належним рівнем життя населення розуміють складну комплексну соціально-економічну категорію, в якій виражається ступінь задоволення матеріальних і духовних потреб людини. Він базується на співвідношенні об'єму доходів громадян до міри задоволення ними своїх базових потреб.

Якість життя населення є ширшим показником, який ґрунтується на показнику рівня життя і являє собою ступінь відповідності умові рівня життя науково обґрунтованим нормативам або визначеним стандартам. Це поняття включає в себе характеристики рівня життя як економічної категорії, а також умови праці і відпочинку, житлові умови, соціальну забезпеченість і гарантії, охорону правопорядку і дотримання прав

особистості, наявність вільного часу і можливості його доцільно використовувати, відчуття спокою, комфортності і стабільності [1, с. 48].

Добробут нації дуже добре ілюструє економічний розвиток країни, адже лише в умовах ефективної економіки можна забезпечити належні умови життя людей [2, с. 1]. З економічної точки зору, рівень і якість життя населення показує наскільки ефективно держава виконує свою основну функцію – розподіляє обмежені ресурси. В ширшому розумінні рівень і якість життя населення виступають показником збалансованого розвитку та функціонування різних сфер життя суспільства, у певному вигляді чи ступені впливаючи на життя окремої людини [4, с. 107].

На рівень і якість життя людей впливає багато чинників, серед яких науковці виділяють особисті, родинні та зовнішні. Перші два види факторів мають переважно суб'єктивний характер. Серед зовнішніх виділяють: політику держави, соціально-економічну та політичну ситуацію в країні, стан і тенденції розвитку національної економіки та ін. [1, с. 49].

На даний час основним чинником, який впливає на якість життя населення є рівень доходів, які можуть використовуватися для придбання товарів, оплати послуг та виконаних робіт [5, с. 370].

Доходи населення складаються з нарахованих виплат в грошовій чи натуральній формі – заробітна плата, прибуток, доходи від власності, державні соціальні допомоги інші види доходів. Основним видом доходу для громадян є заробітна плата, розмір якої напряму залежить від розміру мінімальної заробітної плати, встановленої державою на поточний рік. Але, на жаль, мінімальна заробітна плата встановлюється на рівні прожиткового мінімуму для працездатних осіб, і її розмір дозволяє лише задоволення основних, базових потреб населення, повністю відкидаючи всі інші.

І хоча частка заробітної плати у ВВП є досить значною, це не сприяє зменшенню розриву між реальними і номінальними доходами населення, і не є ефективним засобом боротьби з бідністю, тому дане питання потребує негайного врегулювання з боку держави у вигляді посилення ролі соціальних стандартів та підтримки населення у вигляді соціальних допомог [3, с. 56].

Отже, якість життя населення є комплексним показником, який характеризує соціально-економічний розвиток держави, стан економіки. Підвищити якість життя населення можна шляхом збільшення розміру реальних доходів громадян, створення умов для отримання якісних освітніх та медичних послуг, гідного працевлаштування та надання можливості самореалізації. Тому провідним завданням держави має стати закріплення досягнутих результатів та вироблення якісно нових тенденцій, які сприятимуть покращенню добробуту населення, забезпечення довгого та здорового життя.

Література

1. Антохова І.М. Модернізація регіональної системи управління якістю життя населення // Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наук. праць. Вип. 681. Економіка. — Чернівці: ЧНУ, — 2014. — С. 48–51.
2. Мандрикіна А.С. Якість життя населення в контексті соціально-економічного розвитку країни [Електронний ресурс] / А.С. Мандрикіна. // Державне будівництво. — 2013. — № 2. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2013_2_33
3. Оберван О.Р. Рівень життя населення як показник ефективності проведення соціальної політики [Електронний ресурс] / О.Р. Оберван // Агросвіт. — 2012. — № 17. — С. 54–56. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2012_17_13
4. Савченко Т.Г. Рівень і якість життя населення як результат збалансованого розвитку регіону [Електронний ресурс] / Т.Г. Савченко, А. І. Куляк, І. І. Куляк // Економіка та право. — 2013. — № 1. — С. 106–110. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/espr_2013_1_20
5. Шарапа І. В. Якість життя населення як індикатор соціально-економічного розвитку регіону / І. В. Шарапа, С. М. Макаренко, Н. М. Олійник // Таврійський науковий вісник. — 2011. — Вип. 77. — С. 369–372. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tavnv_2011_77_65

Секція 7. ЕКОНОМІКА, ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Антохова Ірина Михайлівна

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємства та
управління персоналом
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича*

Урда Валентина Дмитрівна

*студентка економічного факультету
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича*

Матійчик Олександр Дмитрович

*студент економічного факультету
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича*

РОЛЬ ВНУТРІШНЬОФІРМОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Нині підприємства України у складних економічних умовах здійснюють пошук ефективних механізмів управління і планування. Зокрема, необхідно відзначити, що самостійність підприємств у встановленні ключових результатів діяльності, цілей на перспективу, визначенні шляхів їх досягнення зумовила зростання значущості функції планування. У цьому зв'язку слід підкреслити, що незалежно від умов господарювання планування є необхідним для забезпечення ефективної діяльності підприємства.

Сучасні виробничі підприємства України не використовують повною мірою внутрішньо фірмове планування. Його слід розглядати як план, який відображає систему цінностей і погляди керівництва підприємства, бачення майбутнього, яке допомагає зорієнтувати персонал підприємства в потрібному напрямі; план спирається на початкову ситуацію і описує обмеження, що накладаються зовнішнім середовищем. Це робить плановані результати більш осмисленими для менеджерів; план є інструментом координації, який забезпечує узгодження цілей і вироблення компромісів на базі об'єктивних критеріїв; план полегшує контроль

за діяльністю підприємства, дозволяє оцінювати розбіжність між цілями і результатами; план підвищує готовність підприємства реагувати на непередбачені зміни за умови, що на стадії планування проводився аналіз можливих змін; план сприяє більш жорсткому управлінню підприємством, основаному не на імпровізації, а на нормах, бюджетах і графіках. В ринковому оточенні, яке постійно ускладнюється, засобом скорочення ринкової невизначеності, забезпечення стабільності економічних процесів на підприємстві виступає планова діяльність. Використання науково обґрунтованої системи планування, розробка та виконання системи планів дозволяють забезпечити досягнення поставлених цілей підприємства, укріпити і поліпшити його становище на ринку. Тому розширення сфер і об'єктів планування є об'єктивною необхідністю і важливою умовою забезпечення стабільності підприємства в трансформаційній економіці [1, с. 46–49].

Досліджуючи зміст внутрішньфірмового планування, доцільно застосувати системний підхід і розглядати його як складний багатоетапний процес з безперервним замкнутим циклом, з прямим і зворотним зв'язком, в результаті якого виконують окреслені функції планування та досягають визначених результатів.

Система внутрішньфірмового планування — це сукупність наступних елементів:

- прогнозування;
- постановка завдання;
- коригування плану;
- складання бюджетів;
- конкретизація плану.

При організації внутрішньфірмового планування враховують сучасні тенденції управлінської думки. Однією з них є системний підхід, вихідним постулатом якого є сприйняття фірми як відкритої системи, її поведінка орієнтується передусім на зовнішнє оточення, а від уміння керівництва передбачити та пристосуватися до змін, викликаних нестабільністю середовища, залежить, зрештою, успіх та процвітання підприємства [2, с. 218].

Для вирішення цих питань щодо внутрішньфірмового планування необхідно зосередити увагу на таких основних чинниках: цілеорієнтованість економічної системи; структура підприємства; рівні відповідальності; розподіл повноважень за функціями; контрольованість планів підприємства.

При розробці внутрішньфірмового планування слід керуватися такими правилами:

- цілей і завдань — означає, що цілі нижчого рівня планування підпорядковані цілями вищого рівня;

- стратегічного позиціонування — означає, що при проектуванні планів обсягу виробництва та продажу необхідна попередня оцінка чинників зовнішнього середовища, у тому числі конкурентоспроможності підприємства;
- альтернативності — означає вибір найкращого варіанта фінансового плану на основі встановлення оптимального співвідношення витрат та економічної вигоди;
- переваг — передбачає оцінку структури показників планів структурних підрозділів згідно з принципами оптимальності за Парето.

Відсутність планів супроводжується помилковими маневрами, несвоєчасною зміною орієнтації, що призводить до втрати позицій на ринку, нестійкого фінансового стану, банкрутства підприємств. [3, с. 40].

Отже, необхідно удосконалювати існуючу систему планування діяльності підприємств. До важливих напрямків покращення системи планування в сучасних ринкових умовах насамперед потрібно віднести: удосконалення інформаційного забезпечення, методології, системи планів, підвищення кваліфікаційного рівня спеціалістів, застосування комп'ютерної техніки, впровадження ефективних елементів контролінгу.

Література

1. Зайцева О. А. Дифференциация внутрифирменных планов в зависимости от формы организации предприятия / О. А. Зайцева // II Вестн. Харьков. гос. политех. университета. Сер. «Технический прогресс и эффективность производства». — 2006. — Вып. 86. — С. 46–49.
2. Антохова І. М. Управління організацією внутрішньо фірмового планування на малих та середніх підприємствах / І. М. Антохова, С. В. Ксьондз, А. А. Антохов // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ — 2002. — Вип. III. — С. 217–223.
3. Гончар О. І. Внутрішньофірмове планування на виробничому підприємстві / О. І. Гончар, І. В. Білик // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. — 2013. — № 2(3). — С. 39–41.

Войтенко Олена Олегівна
Лобачева Ірина Федорівна

кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету
м. Вінниця, Україна

SWOT-АНАЛІЗ В ПРАКТИЦІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

На сьогоднішній день, коли економіка країни перебуває в кризовому становищі, у підприємств виникає безліч чинників, які дестабілюють їх виробничу діяльність. Саме в даний час важливим є забезпечення фінансової стійкості підприємства, визначення його конкурентних переваг, здійснення своєчасної оцінки власних ресурсів, знаходження правильних шляхів утримання конкурентних позицій на ринку. У зв'язку з цим актуальним і доцільним є використання SWOT-аналізу. У сучасній господарській практиці SWOT-аналіз є одним із найбільш популярних якісних методів проведення аналізу, адже він передбачає дослідження як зовнішнього, так внутрішнього середовища підприємства.

Загальна методика проведення SWOT-аналізу досить широко висвітлена у працях як зарубіжних авторів – К. Ендрюс, А. Томпсон, Е. Філдс, А. Стрікленд, Х. Макміл'ян, так і у вітчизняних – М. Саєнко, Л. Балабанова, Е. Кадишева, В. Токарев, О. Савчук та інших. Проте в українській економічній літературі недостатня увага приділяється особливостям застосування цього методу у практиці управління конкретного підприємства. Водночас значна кількість публікацій, присвячених SWOT-аналізу, свідчить про зростаючий інтерес до нього з боку менеджерів, підприємців, керівників. Певною мірою це зумовлено реаліями сучасного ділового життя.

SWOT-аналіз – це один з найпоширеніших видів аналізу в стратегічному управлінні. Його універсальність дає змогу використовувати його для різних об'єктів вивчення: аналіз продукції, підприємства, конкурентів, міста, регіону тощо. Назва цього методу складена із початкових літерів об'єктів стратегічного аналізу: S – Strength – сильні сторони; W – Weakness – слабкі сторони; O – Opportunities – можливості; T – Threats – загрози [5]. Цей метод використовується для будь-якого підприємства з метою уникнення потрапляння його в кризову ситуацію.

SWOT-аналіз дає змогу впорядкувати процес обмірковування всієї наявної інформації з використанням власних думок та оцінок. Методологія SWOT-аналізу допускає спочатку виявлення сильних і слабких

сторін, а також загроз і можливостей, а далі – встановлення ланцюгів та зв'язків між ними, що надалі можуть бути використані для формування стратегії підприємства [1, с. 76]. SWOT-аналіз підкреслює, що стратегія повинна якнайкраще поєднувати внутрішні можливості компанії (її сильні і слабкі сторони) і зовнішню ситуацію, частково відображену в можливостях і загрозах. Тому саме стратегічний баланс допомагає правильно оцінити можливості, які відкриваються перед компанією в майбутньому [2, с. 23].

Для успішного використання SWOT-аналізу слід пам'ятати кілька простих правил:

- реалізм щодо сильних і слабких сторін розробки;
- конкретність SWOT-аналізу;
- порівняння з конкурентами (краще/гірше);
- короткі і чіткі висновки;
- пам'ятати, що висновки аналізу суб'єктивні та використовуються як рекомендації [3, с. 110].

На першому етапі SWOT-аналізу визначаються сильні і слабкі сторони підприємства, зовнішні можливості і загрози та проводиться їх оцінювання. До сильних сторін належать повна компетентність у ключових питаннях, адекватні фінансові ресурси, лідерство на ринку, досвід розроблення нових товарів (наявність інноваційних здібностей) тощо. Слабкі сторони – це відсутність чогось важливого для функціонування компанії, або те, що ставить її у несприятливі умови.

Під час вивчення зовнішнього середовища стратегічне управління зосереджує увагу на з'ясуванні того, які загрози і можливості воно містить. Загрози – це труднощі й обмеження, що виникають на шляху організації в майбутньому. Можливості – це перспективи, що відкриваються для організації у майбутньому.

Для того, щоб показати застосування SWOT-аналізу на практиці, нами було обрано та проведено діагностику факторів внутрішнього та зовнішнього середовища фінансово-господарської діяльності на прикладі компанії «Сандора» (таблиця 1), яка заснована ще у 1995 році та на сьогоднішній день являється лідером українського ринку по виробництву натуральних фруктових і плодоовочевих соків, нектарів, напоїв. Асортимент соків дуже широкий: від класичних смаків до різноманітних міксів. Тому вже 11 років поспіль «Сандора» стає переможцем конкурсу «Вибір року» в номінації «Сік року».

На другому етапі будуватиметься SWOT-матриця, яка надає керівникам структуроване інформаційне поле, в межах якого вони можуть стратегічно орієнтуватися і приймати управлінські рішення (таблиця 2).

Таблиця 1

SWOT-аналіз діяльності компанії «Сандора»

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Довгий період функціонування на українському ринку	1. Немає виходу на закордонні ринки
2. Висока якість продукції: натуральність соку, без домішок і барвників	2. Велика кількість товарів заміників, погіршується конкурентна позиція
3. Високий імідж компанії	3. Один вид діяльності
4. Постійні акції, знижки, подарунки	
Можливості	Загрози
1. Збільшення купівельної спроможності населення	1. Перенасичення українського ринку продукцією зарубіжних виробників
2. Збільшення кількості реклами	2. Нестабільна економіка
3. Збільшення обсягів будівництва і кількості садів	3. Вихід на вітчизняний ринок іноземних товарів
4. Вихід на світовий ринок	4. Велика кількість товарів заміників

Таблиця 2

SWOT-матриця компанії «Сандора»

	Можливості	Загрози
Сильні сторони	<ul style="list-style-type: none"> – закріплення зв'язків в регіонах; – підписання нових угод з іноземними компаніями; – підтримка урядом вітчизняних виробників. 	<ul style="list-style-type: none"> – забезпечення більш якісного національного продукту; – збільшення платоспроможності споживача; – залучення іноземних інвесторів.
Слабкі сторони	<ul style="list-style-type: none"> – розроблення нової програми маркетингу; – вихід на зарубіжний ринок з найкращим товаром у найближчій перспективі; – випуск нового асортименту продукції у зв'язку з потужною виробничою лінією; – створення чіткого розмежування між соком і товарами-замінниками. 	<ul style="list-style-type: none"> – створення нової маркетингової політики для виходу на Європейський ринок; – закріплення угод у регіонах і підписання довготермінових контрактів щодо співпраці; – збільшення обсягів випуску продукції; – чітке формулювання основних переваг представленої продукції.

Після проведення SWOT-аналізу компанії «Сандора» можна зробити висновок, що на підприємстві переважають сильні сторони, а також воно має чудові шанси для подальшого розвитку. Компанія має своїх постійних споживачів, постачальників та посередників і міцно закріпилася на українському ринку та постійно нарощує темпи виробництва. Однак потрібно зважити і на загрози з боку зовнішнього середовища.

Відповідно до результатів попередніх етапів визначаються такі заходи, що дозволять найбільш раціонально використати можливості і сильні сторони, захиститися від загроз і дещо посилити слабкі сторони. Реалізація SWOT-аналізу на практиці дасть змогу перетворити власні слабкі сторони в сильні та усунути зовнішні загрози за рахунок наявних можливостей, що і було зроблено.

Отже, застосувавши SWOT-аналіз на прикладі компанії «Сандора», можна побачити, що він має як переваги, так і недоліки. Перевагами SWOT-аналізу є: можливість періодичного проведення діагностики ресурсів підприємства та ринку; визначення переваг підприємства відносно конкурентів. До недоліків SWOT-аналізу слід віднести: суб'єктивність вибору чинників внутрішнього та зовнішнього середовища, які впливають на діяльність підприємства; слабка адаптація до середовища, яке швидко змінюється [4, с. 168]. Незважаючи на недоліки все ж таки даний інструмент досить широко використовується у рамках антикризового фінансового управління та при якісному проведенні надає змогу уникнути наявних проблем, які існують у підприємства та обрати стратегію подальшого свого функціонування.

Література:

1. Кривда В. І., Кривда О. В., Нараєвський С. В. Можливості удосконалення методики SWOT-аналізу / В. І. Кривда, О. В. Кривда, С. В. Нараєвський // Економіко-математичне моделювання соціально-економічних систем; зб. наук. праць МННЦ ІТiС. — 2007. — № 12. — С. 74–77.
2. Мех О. А. Можливості удосконалення методики SWOT-аналізу / О. А. Мех // Наука та наукознавство. — 2012. — № 1. — С. 21–26.
3. Пивоваров М. Г., Шаповалов А. М. SWOT-аналіз производственно-хозяйственной деятельности малых предприятий // М. Г. Пивоваров, А. М. Шаповалов // Вісник економічної науки України. — 2010. — № 2. — С. 109–113.
4. Сучасні проблеми менеджменту в міжнародному бізнесі: монографія / за ред. проф. В. І. Корольова. — К.: Вид-во «Магістр»: ІНФРА-М, 2013. — 400 с.
5. SWOT-аналіз підприємства: конспект лекцій. Дисципліна — «Маркетинг». [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.marketing-helping.com/konspekti-lekcij/17-konspektlekcziej-disciplina-qmarketingq/306-swot-analzdprimstva.html>

Жадовець Олександр Володимирович,
*аспірант кафедри обліку і фінансів,
Міжнародний науково-технічний університет
ім. академіка Юрія Бугая,
м. Київ, Україна.*

Zhadovets Oleksandr,
*“Academician Yuriy Bugay International
Scientific And Technical University”*

LIBERALIZATION OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY IN UKRAINE

Articulation of issue. Entrepreneurial activity provides bases for economic and social growth, solving of social issues, poverty reduction and providing of high living standards for citizens.

That is why every country has high priority issues, such as creation of appropriate conditions for development of amenable to Government business, socially responsible business, focused on solving of ongoing or long-term business issues.

Such business activity foresees solving of great number of difficult tasks, controversial problems based on interests' disagreements between government and local states and also activities of different socio-economic groups.

Releases and research analyses. Liberalization's problems of entrepreneurial activity and entrepreneurial development had been researched by great number of local scientists, who discovered social, integrational, institutional problems of current issue. These scientists are Amohsa O., Gayduk V., Grin'ko T., Dacy O., Korolivska N., Lyapin D., Malchik M., Melnikova M., Osadcha N., Pavlenko I., Sazonetc I., Yastrem'ska O. etc.

Highlighting of unsolved issues of general problem. Nowadays, in Ukraine entrepreneurs close their small and big businesses. Big companies make optimization of workers numbers. In its turn, this process negatively reflects on the job market and jobless rate. National scientists made a great research of problems which deals with authorization system of Entrepreneurial activity, control of current activity, questions due to the business taxation.

We have to note, that authors didn't study following questions that deal with social safety of entrepreneurs and providing of pension for them.

The aim of this article is the research of scientific works due to the liberalization of entrepreneurial activity.

Introduction. Quest for personal liberty was peculiar to all nations in all the times. Meaningful liberal movements appeared at the Age of Enlightenment, in France, England and colonial America. Adam Smith developed a

theory that existence of moral life and economic activity is possible without Government directions and that all nations which may express their own initiative are the most powerful and strongest ones. He called to bring the end of the feudal and mercantilist system, patents and monopolies which were appeared because of the Government patronage. In the “Theory of moral feelings”, 1759, he developed motivation theory that merges finance interest with uncontrolled social order [1]. In his work “Research of nature and reasons of Wealth of Nations” (1766), Adam confirmed that due to current conditions, free market may carry out self-regulation and may achieve more productivity, then market with lots of limits [2].

Presentation of main research material. Liberalization of entrepreneurial activity is the one of main condition of its stable development. In common, Liberalization is an issue of stepping-up of economic liberty, the liberty of all kinds of business entities of any forms of governments, ease or minimization of political, juridical and administrative restrictions of private initiative [3]. Mr. Gayduk V. makes following conclusions due to the liberalization of entrepreneurial activity: state policy has to provide improving contribution of business environment in which representatives of small business work.

Priority tasks:

1. Liberalization of entrepreneurial activity in Ukraine and minimization of regulatory role of State.
2. Providing of transparent and consistent regulatory environment by implementation of Legislation of Regulatory Policy. There is a great disadvantage for business, that Legislation has double representation that is used by persons who check the business.
3. Review and reducing of tax concessions and merging of all social funds into the common one for balancing of taxation system and social transfers.
4. Improvement and accepting of Internal Revenue Code.
5. Creation of effective system of public administration though the disclosure of local authorities.
6. Lodging of security of a right of ownership by means of legislation improvements in current sphere and creation of out-of-court remedial devices of ownership legislation, control for authority’s activity and governmental institutions [4]. Mr. Gayduk gives pride of place to creation of social funds and balanced social transfers that consist of pension contributions.

Mr. Lyapin notes that theoretically state policy is defined as “a unity of contest, forms and methods of execution of public authority in specific field of state activity. Also it has certain characteristics of independent existence, homogeneity and repetition. Any judicial, civilized government implements its policy by means of legal regulations. From another hand, inconsistency and mutual action contradictory of a state or government allows to confirm,

that Ukraine doesn't have state policy due to the economic and small business development [5].

Mrs. Korolevska notes that entrepreneurship needs relevant linearization and improvement of regulatory state policy simultaneously with incitement of innovative enterprise activity. It will give a great opportunity to provide totally new conditions for development of small and big businesses, and create principles for their future strategic and innovational growth.

Due to it, all small businesses may direct their activity basing on the technical and technological growth of big businesses with postindustrial developing economy. There are following main directions and significant steps of liberalization of entrepreneurial activity:

- improvement of permitting activities of business environment
- improvement of the system of public administration by means of administrative control, providing of transparent and open checking procedure into the business environment, changing over to implementation of prevention measures in order to create a control.
- to grow a role of technical control in the safety system of internal market and improving of standardized system due to EU's and international requirements.
- Optimization of tax burden and creation of favorable financing conditions and financial credit policy that satisfies the conditions of development of business activity in Ukraine.
- Providing of State support of export business of enterprise.
- Infrastructure formation of enterprise support, stimulation of investment or innovational processes [6]. In directions that were proposed by Mrs. Korovelska, there is no social dimension of liberalization of entrepreneurial activity.

Conclusions: on the bases of the study, analysis and thoughts of soviet scientists we may make following conclusions:

1. Liberalization and development of entrepreneurial activity are the most important directions for improving of economic system and economic growth in Ukraine.

2. National scientific economic school formed identical opinion for directions of liberalization of entrepreneurial activity.

3. Widen social dimension on the process of liberalization of entrepreneurial activity, we always have to take into consideration the importance of scheme realization of pension coverage for the enterprises. Enterprises are the people that create a group of employees who depend from market and stoking system of pension coverage. Problems of pension coverage of enterprises haven't solved yet, even in the advanced countries. That is why it is important to solve these problems very carefully in the fields of science and legislation.

Booklist

1. Adam Smith. "Theory of moral feelings". — М.: Respublika, 1997. — (Volume: Library of ethnic opinion) — 352 p.
2. Adam Smith. Research of nature and reasons of Wealth of Nations. — М.: Eksmo, 2007. — (Volume: Anthology of economic opinion) — 950 p.
3. Saks D. Market economy. — М.: Infra — М., 1994.
4. Gayduk V., Estimation of modern level of economic growth and problem of competitive Ukrainian enterprises / Gayduk V. // Effective economy: online business publication. — 2010. — № 4 [Online course]. — <http://www.economy/nauka/com>.
5. Lyapin D. Liberalization of economy and growth of small enterprise in Ukraine/ Lyapin.D. // Visnuk KNTU: — 2009. — № 5. — p. 66–74.
6. Korolevska N. Directions of development and liberalization of enterprise in Ukraine. / Korolevska N.D. // Management of projects and development of enterprise. — 2011. — № 3 (39). — p. 1–7.

Семчук Жанна Віталіївна
*кандидат економічних наук, доцент,
декан факультету економіки та підприємництва,
Львівський університет бізнесу та права,
м. Львів, Україна*

СТРАХОВИЙ ЗАХИСТ РИЗИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ

В сучасних ринкових умовах підприємство (незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання) має справу з невизначеністю та ризиком діяльності. Звідси очевидно, враховуючи результати досліджень у теорії та на практиці, що особливу увагу необхідно зосередити на розкритті сутності поняття «ризик діяльності підприємства» та визначенні ключових його видів.

З огляду на зазначене, враховуючи інформацію у працях [1–8], встановлено, що ризик діяльності підприємства — це можливість виникнення подій, що призводять до становлення такого стану підприємства, за якого існує ціла низка небезпек та загроз стосовно утворення втрат діяльності та створення перешкод ефективного її провадження. В контексті цього, до ключових ризиків діяльності підприємства, на основі яких буде проводитись діагностика, доцільно віднести [1–8]:

- ризик фінансової діяльності;
- ризик постачальницької діяльності;
- ризик виробничої діяльності;
- ризик збутової діяльності;
- ризик інвестиційної діяльності;
- ризик інноваційної діяльності;
- ризик діяльності персоналу тощо.

Що стосується страхового захисту, то під ним розуміють один із ключових інструментів економічної безпеки та управління ризиками діяльності підприємства, основною метою якого є запобігання виникненню загроз та небезпек, що перешкоджають підприємству ефективно провадити свою діяльність, розвиватись та функціонувати у конкурентних умовах ринку [4–8].

Особливості страхового захисту ризиків діяльності підприємства представлені на рис. 1.

Рис. 1. Особливості страхового захисту ризиків діяльності підприємства
Джерело: побудовано авторами на основі [1–8]

Література

1. Мазур Н. А. Класифікація ризиків аграрного підприємства для цілей бухгалтерського обліку / Н. А. Мазур // Глобальні та національні проблеми економіки. — 2014. — Вип. 2. — С. 1264–1268 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://global-national.in.ua>.
2. Вітлінський В. В. Ризикологія в економіці та підприємстві: [монографія] / В. В. Вітлінський, Г. І. Великоіваненко. — Київ.: КНЕУ, 2004. — 480 с.
3. Скриньковський Р. М. Діагностика фінансового, виробничого, трудового, соціально-економічного та інноваційно-інвестиційного потенціалів і аналіз потенційних ризиків підприємства в умовах невизначеності / Р. М. Скриньковський // Проблеми економіки. — 2015. — № 2. — С. 186–193.
4. Гусак А. С. Страховий захист інвестиційних проєктів у вугледобуванні: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04 — економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / А. С. Гусак; Інститут економіки промисловості НАН України. — Київ, 2014. — 24 с.
5. Бабенко В. Г. Страхування фінансових ризиків як механізм надання гарантій суб'єктам підприємницької діяльності: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.08 — гроші, фінанси і кредит / В. Г. Бабенко; ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України». — Суми, 2007. — 21 с.
6. Гнатишин Л. Б. Облік сільськогосподарської діяльності в умовах ризику: методика та шляхи вдосконалення / Л. Б. Гнатишин, Т. І. Поверляк [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/konfer37/482.pdf> (станом на 13.11.2015).
7. Віленчук О. М. Теоретико-методичні засади формування системи страхування екологічних ризиків: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.08.01 — економіка природокористування і охорони навколишнього середовища / О. М. Віленчук; Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. — Київ, 2004. — 21 с.
8. Цуркан І. М. Страхування ризиків інноваційної діяльності / І. М. Цуркан // Економічний вісн. Нац. гірничого ун-ту. — 2010. — № 4. — С. 54–61 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/evngu_2010_4_9.pdf.

Секція 8. ІННОВАЦІЇ

Калиниченко Анжеліка Івановна

к. пед. н., доцент, ВТЕІ КНТЕУ

г. Вінниця, Україна

Гарбузова Варвара Сергеевна

соискатель, ВТЕІ КНТЕУ

г. Вінниця, Україна

SELF-EDUCATION AS A FACTOR OF CREATING ADULT PERSONALITY

The problem of self-education, as a traditional psycho-pedagogical branch of science, now acquires a new meaning due to the changed conditions of the educational process, a dynamic development of scientific-technical progress. This problem particularly applies to students as the most socially active part of the youth. Finding of students their optimal place in the space profession, the affirmation as a citizen and a specialist is impossible without adequate understanding of their personal values and individuality. A crucial role in this process is self-education.

Self-education is among the most ancient but very topical issues of pedagogy which includes such science as philosophy, psychology, various arts and various systems of physical education. Nowadays, unfortunately, schools are not given sufficient amount of attention to the study of the process of self-education. We believe that this gap needs to be filled. Educational influence on the personality in pedagogy is traditionally viewed as three interrelated processes: education, reeducation and self-education. However, all the efforts of teachers to education and rehabilitation, is ineffective without the guidance of a process of self-development of young people. Conscious human activity is the ability of using their own efforts to change and improve itself. Education in a new, modern understanding is not than other as creation of conditions for the development of personality through self-education.

The question of self-education has been paid attention in researches of V. Krutitsky, L. Rovensky, S. Khokhlov and others. Self-education is a form of conscious self-development. Self-education is regarded as a specific form of internal activity aimed at the production of skills, abilities, and qualities for self-affirmation and self-realization in society.

V. Sukhomlinsky wrote that knowledge of the world and itself, the process of self-education has a big influence on a formation of character and moral education in childhood. You cannot create a character without difficulty, creating something. People need to experience and to feel proud they made. Without this there can be no harmonious all-round human development. Thus, the teacher put forward the idea of self-education as the feature of a person, put it as a major component of individual development is the core of education, focusing on the fact that self-discipline is inherent in human nature. In the opinion of the teacher, self-education requires such important and strong incentives as pride, respect, and commitment.

A. I. Kochetov considers self-education as a “conscious-driven personality self-development, which is in accordance with the requirements of the society, the purposes and interests of the person are formed projected strength and ability” [3, p. 45].

L. S. Nechiporenko draws attention on the awareness and purposefulness of the self-education. Self-education is defined as conscious and purposeful work to improve individual qualities, to increase the level of culture and worldview, to get rid of negative traits. Nechiporenko also comes to the conclusion that self-education work contributes to the formation of personality, which meets the highest ideals of the society. Self-education as a conscious, planned, systematic work on yourself to improve or develop new qualities of yourself, which are necessary for fruitful activities in the present and future are considered O. Kovalev and A. Bodalev [2, p. 5].

In our opinion the comments of A. Dobrovich are very important: “moment of self-education, personal improvement in the work of the man exists regardless of whether it is directed on progressive development of the individual or serves as a means to strengthen and save social negative qualities” [1, p. 89].

At the same time, self-education is efficient when it is carried out in real work, socially useful activities when the desire of the individual to self-improvement do not cause excessive force to overcome difficulties encountered on the way to the goal, it can lead to frustration in their abilities, and personality in the end is satisfied in its development that can be achieved without much effort. So, self-education, self-improvement of personality is not a short episode in the life of the individual, it is a long-term program.

According to the conducted analysis we can conclude that the self-education is seen as a purposeful, systematic and deliberate process of improving the individual qualities of the future teacher in accordance with the ideal image with the aim of self-realization. The essence of self-education lies in the ability to build systematic work, to plan, organize and implement a program to acquire knowledge, skills and on their basis to develop their own values and attitudes, to bring them into the practice of upbringing and education of the

younger generation. Analyzing researching scientists, we have identified the following components of readiness of future teacher for self-education:

- motivational (interest, requirement of self-education, value attitude to the formation of readiness to self-education);
- cognitive (knowledge system for self-education, ways of their introduction in the professional activity of teachers, the essence, methods and techniques to overcome the barriers of self-education);
- operational activity (a set of skills for self-education, overcoming barriers).

So self-education is a human activity with the aim of changing their identity. There are two main viewpoints which reflect essence this understanding of self-education: first, there is a special kind of activity, second, self-education is the highest level of self-change, it is a conscious personality-transformation.

The process of mastering the art of self-improvement consists of three stages. The first step in the process of self – assessment of own knowledge, skills, abilities and matching them with the requirements of the profession. The second stage is the awareness of changes that need to take place in yourself and to develop a program of action for this. The third stage performs the real activity, the conscious actions for self-change.

Some professions include in the learning process self-education as a separate category of education. There are the profession of teachers, officers, police, health workers etc. These professions are obliged to constantly improve and educate ourselves. So arose the concept of “professional self-education”. Professional self-education is a system of obtaining, updating, expansion and deepening of knowledge, improve their practical skills with the aim of achieving professional excellence. Professional self-education should be carried out as a conscious, progressively harder creative work on the acquisition of knowledge, practical abilities and skills. It happens in stages, with subsequent involvement in the creative process of new techniques and methods.

Analyzing the literature allocated its guiding principles are personal initiative, activity, planning, domestic demand, independence and creative attitude towards work. The main purpose of professional self-education are obtaining the system of professional knowledge, formation and improvement of professional skills, mastery of methods and techniques for such work.

Professional self-education implies:

- self-analysis through introspection, comparing ourselves to others, perfection; self-selection of qualities needed to develop and improve; identify what is needed in ourselves to overcome; making decisions about work on ourselves;
- goal setting and program development activities – determining what, when and how needs to be done to refine ones and eliminate other qualities to achieve the goals;

- actually activities – educational, labor, professional, cognitive, aesthetic, physical – to achieve the objectives and tasks;
- self-regulation of activities involving self-monitoring, self-analysis, self-evaluation of its progress and results, and if necessary, correction – clarification of goals and objectives and the identification of optimal means and methods of self-change [4, p. 8].

Another powerful method is planning and reporting. Setting student's professional self-education is a constructive, if it is a reference point and a component of readiness of future specialist's self-realization in professional activity; accompanied by sustained professional interest, a strong-willed effort. Under these conditions, the orientation on professional self-education becomes the internal regulator, which depends on stability, productivity, fulfillment of the student; promotes self-knowledge of their own internal resources. Self-education requires drawing up a relevant work plan, ability to implement and if it necessary – correct, adjust, and monitor changes in external world.

In length of time, there are the following the most popular types of plans:

- daily;
- weekly;
- monthly;
- for 6 months;
- for a year.

Therefore, future adults need to learn how to create plans of various types and develop an ability to work under them and execute them. Before making an individual plan for professional self-education, you need to:

- 1) review curriculum for the semester;
- 2) see the schedule of classes and schedule of training.

Based on this you need to determine which items and what time you will have to deal every day of the planning period. In addition to training sessions you need to find time to rest in the plan.

If you create a plan for 1 day, you need to consider the difficulty of the subject, the volume of assignments in all subjects, to determine the number of hours for completion of the planned work.

During the planning of the professional self-education should:

- set realistic goals, be aware of how they can be achieved;
- be able to select and use the tools to achieve the objectives;
- predict the time of completion of the planned work;
- take into account your own capabilities in performing planned works, as pace, perseverance, properties, memory, attention etc.

The plan of self-education, according to L. S. Nechiporenko should contain three sections: general characteristics (ideology, morality, orientation), special qualities (theoretical and methodical orientation to professional activity, psychological readiness for professional activity, development of skills,

individual characteristics (emotional-moral sensitivity, character, culture, temperament).

Thus, we can conclude that self-education is the most difficult stage of parenting, the process of purposeful work on development and improvement of a person from adolescence to maturity. One of the conditions of personal self-identity is a process of self-development which is inextricably linked with the self-education and directed on deliberate change of personality, realization as individuals. Self-education of students is a factor of their personal development and represents one of the main types of activity of students of higher educational institutions. It involves the creation of special conditions for psychological support targeted education of boys and girls in the educational process with due account of the specifics of the psychological portrait of the modern student and the characteristics of the strategies of their individual expression.

References

1. Добрович А. Б. Воспитателю о психологии и психогигиене общения: Кн. для учителей и родителей / А. Б. Добрович. — М.: Просвещение, 1987. — 248 с.
2. Ковалев А. Г., Бодалев А. А. Психология и педагогика самовоспитания / А. Г. Ковалев, А. А. Бодалев. — Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1958. — 90 с.
3. Кочетов А. И. Как заниматься самовоспитанием / А. И. Кочетов. — Минск, 1991. — 360 с.
4. Лебедева К. О. Діалектичний взаємозв'язок професійного самовиховання і самореалізації внутрішнього потенціалу студентів / К. О. Лебедева. // Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія». — 2016. — № 52. — С. 3–11.

Секція 9. ПРОБЛЕМИ МАКРОЕКОНОМІКИ

Шкода Влада Миколаївна
студент,

*Київський національний
торговельно-економічний університет
Україна, м. Київ*

Пугачевська Катерина Сергіївна

*к.е.н., ст. викл.,
Київський національний
торговельно-економічний університет
Україна, м. Київ*

ТАРИФНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У КРАЇНАХ ЄС

Тенденції провадження міжнародної торговельної діяльності свідчать про високу її значущість як зовнішнього чинника національного економічного розвитку. Міжнародна торгівля активно інтегрує національні ринкові суб'єкти і державні інститути в світовий економічний простір, а об'єкти міжнародного товарообміну, що повністю абсорбуються всіма сферами суспільного відтворення і споживання, стають у ряді випадків основними ресурсами науково-технічного прогресу. Необхідно звернути увагу на дослідження природи та економічної ефективності регуляторних важелів, які застосовують уряди для впливу на товарні потоки у світовій економіці. За умов інтеграції України до європейського простору, обрана тема набуває підвищеного рівня актуальності.

Сучасна система регулювання міжнародних торговельних відносин розвивається у напрямку зниження ролі окремих інструментів, таких як квоти і мита, внаслідок чого країни-учасниці дедалі частіше використовують латентні заходи захисту національних ринків від іноземної конкуренції, застосування яких важко піддається контролю. Зокрема, країни-члени ЄС широко використовують жорсткі санітарні і фітосанітарні заходи по відношенню до імпорту сільськогосподарської продукції, а також вводять високі технічні стандарти для промислових товарів. Для зміни існуючої ситуації необхідна розробка нових правил, які б регламентували порядок використання санітарних і фітосанітарних заходів, а також технічних стандартів для забезпечення недискримінаційного режиму. Цим питанням приділяється достатньо багато уваги в рамках

СОТ, однак активна робота учасників організації у цій сфері не принесла досі суттєвих результатів, що негативно впливає на країни з невисоким рівнем розвитку, які через відмінності у внутрішніх стандартах мають менші можливості для використання санітарних і фітосанітарних вимог у зовнішньоторговельній політиці порівняно з економічно розвиненими країнами.

Найбільших успіхів СОТ досягла у сфері реалізації принципу виняткового тарифного захисту і зменшення протекціоністської ролі мита. Нині, забезпечивши суттєве зменшення митного захисту, СОТ працює над усуненням існуючих тарифних піків і зменшенням тарифної ескалації. Так, основною перешкодою в лібералізації сільськогосподарського сектора залишається збереження високих мит, що встановились у результаті проведення тарифікації нетарифних бар'єрів. У свою чергу, для міжнародної торгівлі промисловими товарами проблемою залишається тарифна ескалація, у результаті якої товари з низьким ступенем обробки при ввезенні в країну підпадають під найнижчі ставки митного тарифу. Небезпека цієї тенденції полягає у формуванні менш вигідних умов торгівлі для країн, які спеціалізуються на виробництві продукції з невисокою доданою вартістю.

Одним із найважливіших інструментів тарифного регулювання у країнах ЄС є Єдиний митний тариф (ЄМТ), дія якого поширюється на усі товари, що імпортуються на територію ЄС, і базується на принципі режиму найбільшого сприяння. Сплата митних зборів в ЄС проводиться на підставі ЄМТ. Для митного тарифу ЄС, як і для тарифів інших розвинених країн, характерна тарифна ескалація, тобто підвищення рівня митного оподаткування товарів у міру зростання ступеня їх обробки. В ЄС застосовується змішана ескалація, тобто низькі тарифні ставки на сировину, трудомісткі вироби і промислові товари, за винятком текстильних виробів [1].

Відповідно до домовленостей, досягнутих у ході торговельних переговорів в рамках ГАТТ/СОТ, ЄС послідовно знижує ставки імпорتنних мит. Значний перелік товарів отримує в ЄС тарифні преференції, пільгові ставки митних зборів, що застосовуються відносно імпорту товарів з окремих країн, груп країн або територій. Щоб надання тарифних преференцій не суперечило принципу найбільшого сприяння, необхідне дотримання ряду умов, головним чином правил походження товарів: для того, щоб товар, що імпортується з якої-небудь країни, міг скористатися тарифною преференцією, цей товар повинен бути виготовлений на території даної країни. Для обмеження преференційного доступу товарів використовуються тарифні квоти: пільговий режим імпорту товару діє тільки до досягнення певної кількісної або вартісної межі, після чого товар імпортується на загальних, не преференційних підставах [1].

До механізмів реалізації торговельної політики ЄС через ЄМТ відносяться також тарифні франшизи (безмитне ввезення деяких товарів за спеціальним рішенням Ради ЄС), що вводяться окремими нормативними актами Ради ЄС і автономні тарифні винятки (тимчасове зниження імпортних або експортних мит, вживане в автономних цілях ЄС). Іноді тарифні винятки застосовуються у поєднанні з тарифними квотами, тобто мита знижуються тільки до тих пір, поки об'єм імпорту (експорту) товару не досягне певного кількісного ліміту, встановленого на даний часовий період [2].

У результаті підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС було встановлено тарифні квоти на ряд товарних позицій, зокрема, яловичину, свинину, мед, цукор, пшеницю, ячмінь, кукурудзу та ін. Зазначені товари є чутливими для ЄС та зазвичай вилучаються з режиму лібералізації при укладенні угод про вільну торгівлю, тобто підпадають під загальний режим оподаткування. Однак, зазначені щорічні тарифні квоти на експорт за багатьма товарними позиціями є незначними і були використані протягом перших місяців введення в дію [1, с. 30].

Таким чином, останніми роками використання тарифних заходів суттєво обмежується прийнятими угодами у межах торговельних організацій і союзів та спостерігається тенденція розширення практики використання нетарифних заходів регулювання, що пов'язано, перш за все, з глобальними процесами лібералізації торгівлі і створенням Світової організації торгівлі, членство у якій передбачає прийняття низки зобов'язань щодо зниження чи повної відміни митних тарифів.

Незважаючи на те, що європейські стандарти відіграли значну роль у формуванні основних принципів і правил торгівлі СОТ, ставши базовими у відносинах із більшістю країн світу, зі створенням Європейського Союзу інтереси останнього часто домінують при виборі способів та інструментів реалізації торговельних відносин ЄС з третіми країнами. Зокрема, цим зумовлено широке використання нетарифних обмежень у практиці міжнародної торгівлі ЄС, які дозволяють значною мірою уникнути встановлених СОТ правил і норм та створити найбільш сприятливі умови для національних виробників.

Література

1. Мельник Т.М. Тарифне регулювання України в контексті Євроінтеграції / Т.М. Мельник, О.С. Головачова // Економічний простір. — 2013. — № 80. — С. 27–44.
2. Новікова К.І. Світовий досвід тарифного регулювання / К.І. Новікова. — Режим доступу: http://www.rusnauka.com/3_SND_2010/Economics/57999.doc.htm.

Секція 10. РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ

Панченко Анна Володимирівна
*доцент кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національного університету «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

Герога Ярина Тарасівна
*магістр кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національного університету «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕЙДЕРСТВА В УКРАЇНІ

Для ефективної діяльності та підтримування конкурентоспроможності продукції чи послуг, підприємці використовують механізми злиття та поглинання. Цілями таких механізмів переважно є: укрупнення підприємств з метою збільшення частки ринку, організація вертикальних чи горизонтальних цільових об'єднань для зменшення негативного зовнішнього впливу. Такі механізми дозволяють продовжувати свою діяльність підприємствам, які не здатні конкурувати на ринку самостійно, або розширити сфери впливу та вийти на нові ринки. 95% таких операцій на ринку злиттів і поглинань України здійснюються добровільно, тобто за взаємною згодою обох сторін, за попередніми домовленостями щодо подальшого управління підприємством. Проте 5% операцій передачі підприємства передбачають недобросовісне поглинання, що передбачають передачу підприємства новому керівництву без згоди власників чи засновників. Таке явище носить напівлегальний або нелегальний характер і носить назву рейдерство.

Рейдерство — незаконна чи частково законна діяльність з перерозподілу прав власності та керівництва над підприємством [1].

Рейдерство існує поруч із приватним підприємництвом як окремих вид бізнесу. Випадки рейдерства можна спостерігати в різні часи і майже в усіх країнах з ринковою економікою.

Проаналізувавши низку прикладів рейдерських атак в Україні [2–7], систематизовано прояви рейдерства:

1. Прогалини в установчих документах, наявність у підприємства активів, що некоректно оформлені, здійснення непрозорої діяльності. Такі

моменти дають можливість рейдерам трактувати ситуацію на свою користь, а наявність махінацій з боку підприємства позбавляє його належного захисту з боку правоохоронних органів.

2. Захоплення через акціонерний капітал. У зв'язку з значною розпорошеністю акцій підприємства, рейдери скуповують акції без відома головного керівництва. В такому випадку для рейдерів достатньо зібрати 10–15% акцій підприємства для скликання позачергового збору акціонерів та зміни керівництва. Для цього методу має місце підкуп державних службовців, здійснення подвійного запису в реєстрах, арешт акцій основного акціонера та проведення недобросовісних зборів акціонерів.

3. Контроль дебіторської та кредиторської заборгованості. Рейдерське підприємство викупує кредиторську заборгованість підприємства в кредиторів та вимагає негайної оплати заборгованості. Також з іншого боку, в підприємства присутня висока дебіторська заборгованість з боку іншого рейдерського підприємства, що призводить до неплатоспроможності підприємства. Таким чином дебіторська та кредиторська заборгованість контролюється з боку рейдерів. Таке підприємство не здатне працювати, та оголошується банкрутом. Усе майно переходить до кредиторів.

4. Проведення нелегітимних зборів акціонерів одним з власників без відома іншого, що призводить до ліквідації підприємства та виведення коштів та майна на користь інших підставних підприємств. За результатами зборів акціонерів проводиться запис в державному реєстрі про ліквідацію без відома основного власника. Має місце підкуп державних службовців, що унеможлиблює відміну незаконної ліквідації підприємства. Поки законний власник доводитиме свою правоту та незаконність попередніх дій, майно підприємства буде виведене на користь інших.

5. Приватизаційні процеси. Після незалежності України, більшість стратегічних об'єктів залишались у державній власності. Проте з переходом країни до ринкової економіки, розпочались приватизаційні процеси великих підприємств, які були здійснені не до кінця прозоро. Великі стратегічні для країни підприємства перейшли у власність наближених до влади осіб.

6. Корпоративний шантаж та блокування діяльності підприємства. Дані методи відносяться до чорного рейдерства, що передбачає застосування незаконних та кримінальних методів. Рейдери втручаються в діяльність підприємства, перекривають вхід для працівників та правоохоронців, знищують документацію та майно, що унеможлиблює діяльність підприємства на певний час. Підприємство несе значні втрати в результаті зупинки виробничих потужностей.

Основними причинами високого рівня рейдерства в Україні слід назвати:

- 1) недосконалість чинного законодавства;
- 2) незначний ріст іноземних інвестицій;
- 3) сумнівність приватизаційних процесів;
- 4) корупція у владних структурах;
- 5) відсутність механізмів для захисту прав власності та підприємництва.

В більшості країн світу рейдерство є сприятливим для розвитку підприємства, оскільки це забезпечує зміну неефективного менеджменту. Проте в Україні подібні рейдерські атаки в більшості випадків призводять до ліквідації успішних підприємств, в результаті чого зменшується Внутрішній валовий дохід, податкові платежі та зростає чисельність безробітних.

Вражаючими є характеристики та результати рейдерства в Україні [2, 3, 6]:

- в Україні діє щонайменше 40–50 спеціалізованих рейдерських груп, до складу яких входять висококваліфіковані юристи, економісти, аналітики;
- середня щорічна кількість рейдерських атак в Україні 3 тис.;
- понад 90% рейдерських атак є успішними;
- середньостатистична норма прибутку рейдера в Україні близько 1000%;
- щорічний тіньовий бюджет українських рейдерських компаній складає понад 5 млрд дол. США.

Така ситуація є вкрай негативною і несе руйнівні наслідки. Тому важливою є розробка системи державного захисту підприємництва, з урахуванням наявних механізмів, що використовують рейдери. Також доцільно вивчати досвід іноземних країн у боротьбі з рейдерством, аналізуючи які методи можна використовувати для економіки України. Розвиток ринку недобросовісних поглинань, що розвивається як окремий напрямок бізнесу, провокує необхідність підприємців до використання превентивних заходів запобігання поглинання, щоб зробити підприємство непривабливим для рейдерів.

Література

1. Уманців Ю. Активізація процесів злиття та поглинання як чинник глобалізації світової економіки / Ю. Уманців // Підприємництво, господарство і право. — 2004. — № 2.
2. Дані Антирейдерського союзу підприємців України у 2015 році. [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. — Електронні дані. — 2006–2016. — Режим доступу: <http://www.antiraidер.ua/>.
3. Інвестиційний портал InVenture [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://inventure.com.ua/>.
4. Національний антикорупційний портал [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <http://antikor.com.ua/>.
5. Онлайн платформа M&A Ukraine [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <http://mergers.com.ua/ua/>.
6. Рейдерство в Україні, рейдери, корупція [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <http://zahvat.net/>.
7. Форбс Україна -новини бізнесу, фінанси, політика [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <http://forbes.net.ua/>.

Секція 11. РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Антохова Ірина Михайлівна
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємства
та управління персоналом Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича*

Тупиця Ліна Василівна
*студентка
Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича*

Вінцеславська Ольга Дмитрівна
*студентка
Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича*

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В РЕГІОНІ

Малий та середній бізнес — це соціально-економічний фундамент, без якого не може стало розвиватися будь-яка інноваційно-орієнтована держава. Це самостійна, систематична господарська діяльність малих та середніх підприємств будь-якої форми власності та громадян-підприємців (фізичних осіб), яка проводиться на власний ризик з метою отримання прибутку. Малий та середній бізнес багато в чому визначає темпи економічного зростання, структуру і якість внутрішнього валового продукту.

В період економічної кризи, роль малого бізнесу у процесі реформування вітчизняної економіки важко переоцінити. Вирішення проблеми безробіття, формування середнього класу, наповнення бюджетів усіх рівнів, розвиток конкурентного ринкового середовища — це лише деякі з основних функцій, які покладаються на малий бізнес найбільш динамічний елемент структури національного господарства, що постійно змінюється.

Стан та особливості розвитку малого бізнесу в будь-якій країні мають виразну регіональну специфіку. В Україні ж це пов'язано ще й з тим, що наша держава об'єднує неоднорідні території й регіональні господарські комплекси. За даними досліджень, регіональні економічні, ресурсні й регуляторні умови є вкрай важливими для становлення й розвитку малого бізнесу в конкретному регіоні [1].

Актуальність даної проблеми полягає в тому, що малий бізнес як інституційний сектор економіки, давно став домінуючим за чисельністю та обсягами виробництва у провідних країнах світу. Малі підприємства забезпечують гнучкість та стійкість економічної системи, наближують її до потреб конкретних споживачів, а водночас виконують важливу соціальну роль, надаючи робочі місця та забезпечуючи джерело доходу для значних прошарків населення.

За статистичними даними в 2014 р. індекс інвестиційної привабливості Чернівецької області є найменшим серед інших областей України, також регіон характеризується низькою діловою активністю населення. На початку 2014 року кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення у периферійних районах західних областей України становила: у Волинській – 42 од. (60,0% від середньодержавного значення); Закарпатській – 42 од. (62,0%); Івано-Франківській – 52 од. (74,3%); Львівській – 59 од. (84,3%), Рівненській – 38 од. (54,3%), Тернопільській – 41 од. (58,6%); Чернівецькій – 38 од. (54,3%) [2, с. 210]. Частка збиткових малих підприємств у Волинській обл. становила 38,0%, у Закарпатській обл. – 28,1%, у Івано-Франківській обл. – 27,7%, у Львівській обл. – 38,9%, у Рівненській обл. – 39,1%, у Тернопільській обл. – 30,5%, у Чернівецькій обл. – 39,2% [3].

На основі статистичних даних відомо, що за останні роки частка підприємств в Чернівецькій області зросла [4, с. 64–73], але збільшення їх кількості не призвело до підвищення показників їх розвитку, на заваді цьому є:

- значний податковий тиск;
- нестача дієвих механізмів фінансово-кредитної політики;
- значне втручання органів у державної влади у діяльність суб'єктів;
- відсутність чіткої державної політики щодо підтримки підприємства тощо [5, с. 48–61].

Існують такі фактори, які визначають нежиттєздатність підприємств малого та середнього бізнесу у регіоні:

- конкуренція великих корпорацій;
- нестача фінансового забезпечення;
- психологічні та фізичні навантаження;
- низький управлінський рівень;
- нестабільність доходів;
- нестійкість до несприятливих економічних факторів (інфляція, криза, циклічні коливання тощо);
- брак підтримки з боку держави тощо [5, с. 48–61].

Важка ситуація у регіоні з підприємництвом потребує не лише мотивації його створення, а й подальшої підтримки та розвитку [6, с. 59–62].

Для стимулювання розвитку підприємництва ведеться діяльність з активізації державної політики регулювання підприємницького

сектору, позитивним наслідком чого стало удосконалення дозвільних процедур і реєстрації (у т.ч. електронної) речових прав на майно, спрощення процедур відкриття та закриття бізнесу, одержання адміністративних послуг, звуження прямого адміністративного державного контролю за діяльністю суб'єктів господарювання та реформування сфери надання адміністративних послуг, пом'якшення податкового тиску, розвиток інфраструктури для надання суб'єктам підприємництва фінансової, матеріально-технічної, інформаційної, консультативної, маркетингової, кадрової та освітньої підтримки. Відбулося ухвалення значного числа нормативно-правових актів, які істотно змінили правове підґрунтя підприємницького та інвестиційного клімату в країні [7].

Також, на нашу думку, можна виділити ще деякі основні заходи, що сприяють покращенню розвитку та функціонування підприємств в регіоні:

- створення регіональних центрів з підтримки підприємницької діяльності;
- розробка регіональних програм розвитку підприємств;
- проведення досліджень щодо законодавчих перешкод, що стримують розвиток малого і середнього бізнесу;
- надання пропозицій центральним органам виконавчої влади з питань вдосконалення законодавства щодо регулювання підприємницької діяльності;
- удосконалення та впровадження європейських принципів функціонування Центрів надання адміністративних послуг;
- підвищення ролі громадськості у процесі прийняття рішень органами влади, шляхом залучення до засідань Координаційних рад з питань розвитку підприємництва, проведення «круглих столів» тощо;
- стимулювати розвиток привабливих, для конкретної території, видів економічної діяльності, з урахуванням сильних та слабких сторін їхнього природно-ресурсного потенціалу, виробничо-ресурсного потенціалу малих підприємств;
- реалізувати комплекс організаційно-економічних заходів, спрямованих на покращення інвестиційного клімату в регіоні шляхом гарантування захисту прав та інтересів інвестора [8].

Отже, мале підприємництво як самостійний і незамінний елемент ринкової економіки істотно впливає на структурну перебудову в економіці країни, робить певний внесок у збільшення загальних обсягів виробництва, роздрібного товарообороту, сприяє економії та раціональному використанню всіх ресурсів, створює сприятливе середовище для розвитку конкуренції та усунення монополізму в здійсненні підприємницької діяльності, забезпечує сильнодіючі стимули до інноваційних процесів та високоефективної праці.

Дотримання та реалізація перерахованих вище методів, сприятиме процесам виходу малого підприємництва України на європейський рівень розвитку, поліпшенню бізнес-клімату, зміцненню позицій малого підприємництва в загальній структурі вітчизняної економіки, модернізації у сфері малого підприємництва, спрямованої на збільшення його внеску у соціально-економічний розвиток країни, підвищенню ефективності малого підприємництва, у тому числі збільшення його складової в обсягах вітчизняного промислового та сільськогосподарського виробництва, наповнення доходних частин державного та місцевих бюджетів.

Література

1. Яновська А.В. Малий та середній бізнес – 90% економіки України / А.В. Яновська. // погляд. – 2010. – № 8. – С. 18–22.
2. Діяльність суб'єктів малого підприємництва у 2014 році / Статистичний збірник 2015. – К.: Державна служба статистики України, 2015. – С. 201.
3. Чистий прибуток (збиток) з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємств за регіонами у 2014 році [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Варналій З.С. Мале підприємництво України як чинник регіонального розвитку: стан та перспективи / З.С. Варналій, В.В. Виговська. // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – С. 59–63.
5. Кобеля З.І. Антохова І.М. Стимулювання розвитку підприємництва в регіоні / З.І. Кобеля, І.М. Антохова. // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики.. – 2016. – № 10. – С. 48–61.
6. Ватаманюк-Зелінська У.З. Заходи регіональної політики для сприяння розвитку підприємництва у промисловому секторі економіки / У.З. Ватаманюк-Зелінська. // Економічний часопис – XXI. – 2011. – С. 59–62.
7. Аналітичний звіт про стан і перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в Україні [Електронний ресурс] // Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.dkrp.gov.ua/files/042dbf480c.doc>.
8. Регіональна програма розвитку малого і середнього підприємництва у Чернівецькій області на 2015–2016 роки [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://chernivtsy.eu/portal/>.

Секція 12. СТАТИСТИКА

Телятник В., Барабаш Н.
Університет митної справи та фінансів
Фінансовий факультет

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ЗА 2012–2015 РОКИ

Бюджет та бюджетна система відноситься до сфери суспільного життя, що стосується інтересів кожного. В бюджеті країни показуються важливі економічні, соціальні, політичні проблеми життя суспільства. В умовах ринкової економіки бюджетна система є найважливішим економічним регулятором. Від правильної побудови бюджетної системи залежить ефективне функціонування всього народного господарства країни та зовнішніх відносин. Через ланки бюджетної системи перерозподіляється частина національного доходу.

За останній час питання становлення, розвитку та проблем бюджетної системи висвітлювалась у наукових роботах зарубіжних і вітчизняних вчених–економістів, таких як: В. Федосов, В.І. Кравченко, С. А. Буковинський, С. Хегрут.

Метою даної роботи є оцінка зведеного бюджету України за 2012–2015 роки.

Об'єктом дослідження є зведений бюджет України. Предметом дослідження є економічні відносин, що виникають з приводу формування фонду коштів до зведеного бюджету.

Деравний бюджет України — план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду. Згідно з Бюджетним Кодексом України зведений бюджет є сукупністю показників бюджетів, що використовуються для аналізу та прогнозування економічного і соціального розвитку держави.

Зведені бюджети створено з метою:

- а) розрахунків соціальних та фінансових нормативів, норм для складання проектів бюджетів;
- б) аналіз ефективності бюджетних витрат;
- в) з'ясування підстав надання трансфертів.

Зведені бюджети не затверджуються, а мають розрахунково-інформаційний характер.

Бюджетний період для всіх бюджетів бюджетної системи становить один календарний рік, який починається 1 січня кожного року і закінчується 31 грудня того ж року. Сам закон про Державний бюджет України має бути прийнятий до 1 грудня року, що передує плановому. Неприйняття Верховною Радою України закону про Державний бюджет України до 1 січня не є підставою для встановлення іншого бюджетного періоду.

Таблиця 1

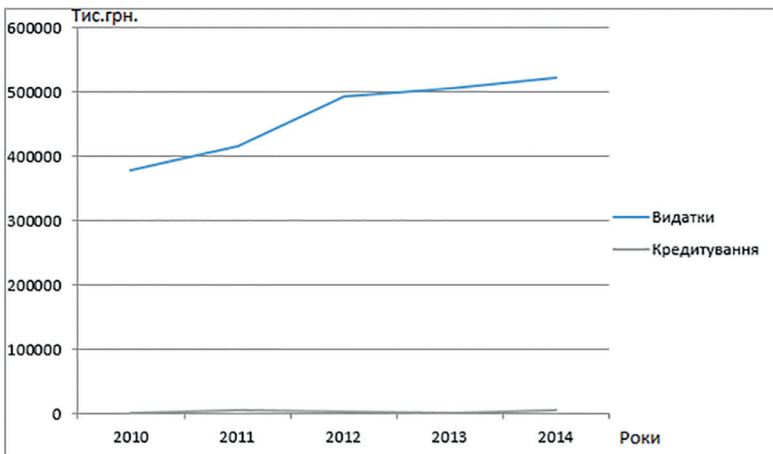
Зведений бюджет України

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Доходи, млн.грн	314506,3	398553,6	445525,3	442788,7	456067,3
Видатки, млн.грн.	377842,8	416855,6	492454,7	505843,8	523125,7
Кредитування	1348,4	4757,9	3856,3	535,2	4972,1

*Джерело [1]

Аналізуючи показники зведеного бюджету України спостерігаємо, що доходи у 2011 році порівняно з 2010 зросли 84047,3 млн.грн., у 2012 порівняно з 2011 – зросли на 46971,7 млн.грн., у 2013 порівняно з 2012 – зменшилися на 2736,6 млн.грн., у 2014 порівняно з 2013 – зросли на 13278,6 млн.грн.

Видатки в 2011 році порівняно з 2010 зросли 39012,8 млн.грн., у 2012 році порівняно з 2011 році – зросли на 75599,1 млн.грн., у 2013 році порівняно з 2012 – зросли на 13389,1 млн.грн., у 2014 році порівняно з 2013–17281,9 млн.грн.

Отже, під зведеним бюджетом розглядають сукупність показників бюджетів, що використовуються для аналізу і прогнозування економічного і соціального розвитку держави.

Оцінивши видатки бюджету України за 2010–2014 роки можна стверджувати, що сума видатків щорічно зростає по всіх показниках. Причиною такого зростання є насамперед економічний розвиток і зміна потреб громадян України і відповідно можливість бюджету фінансування цих потреб.

Щодо динаміки доходів, з 2010 по 2012 показники зросли, а в 2013 порівняно з 2012 зменшилися на 2736,6 млн.грн., у 2014 показники знову зросли.

Кредитування в 2010 році склало 1348,4 млн.грн., у 2011 році порівняно з 2010 роком, показники зросли на 3409,5 млн.грн., у 2012 році порівняно з 2011 — зменшилися на 901,6 млн.грн., у 2013 році порівняно з 2012 показники зменшилися на значну суму — 3321,1 млн.грн., у 2014 році порівняно з 2013 — показники знову зросли на 4436,9 млн.грн.

Список використаних джерел

1. Статистичний збірник: «Бюджет України 2014» підготовлено відділом статистики державних фінансів Управління аналізу бюджету та макроекономічних показників Департаменту державного бюджету Міністерства фінансів України — [Електронний ресурс] — Режим доступу: [file:///C:/Users/Valentina/Downloads/Budget%20of%20Ukraine%202014%20\(mfugovua\)%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Valentina/Downloads/Budget%20of%20Ukraine%202014%20(mfugovua)%20(1).pdf)
2. Кириленко О.П. Фінанси. Навчальний посібник. — Тернопіль. Т.О.В. «ЦМДС», 2003. — 165 с.
3. Василик О.Д. Теорія фінансів. Підручник. — К.: НІОС. — 2000. — 416 с.
4. Закон України «Про Державний бюджет України на 2009 рік» від 26 грудня 2008 року № 835-VI.
5. Бюджетна політика України / Жиберт Т.В. // Фінанси України. — 2005. — № 8. — С. 7–8.

Секція 13. СТРАТЕГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Навроцький Назар Олегович
*студент факультету менеджменту та маркетингу
НТУУ «КПІ ім. І. Сікорського»*

УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНОМУ НЕСТАБІЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У сучасних умовах нестабільного економічного середовища кожне підприємство прагне віднайти ефективні способи забезпечення стабільності та результативної своєї діяльності. ресурсний потенціал та управління ним набуває вагомого значення у процесах підвищення результативності функціонування й розвитку вітчизняних компаній, оскільки являє собою інтегровану сукупність ресурсів (матеріально-технічних, трудових, фінансових, інформаційних тощо) і можливостей підприємства, при ефективному використанні яких можна досягти економічного ефекту. Якщо хоч одна із складових ресурсного потенціалу працює неефективно, то це негативно відображається на всій системі [2].

В умовах затяжної кризи, нестабільного економічного і політичного середовища, недосконалого правового та податкового законодавства, яке ще й весь час змінюється, господарюючим суб'єктам все важче стає успішно функціонувати та отримувати позитивний результат діяльності. За десять місяців 2016 року інфляція в Україні становила 9,4%. Проте, в жовтні-листопаді темп падіння гривні значно пришвидшився. Експерти вважають основною причиною цього – нестабільну політичну ситуацію [1]. Також, однією з причин є початок опалювального сезону. Через систему субсидій і підвищених тарифів великі енергетичні холдинги будуть отримувати значні фінансові потоки, частина з яких піде на валютний ринок з подальшим виведенням з країни. Такий вплив валюти не перекриє навіть значні надходження експортної виручки від експорту зерна та олії з середини вересня. Тому рівень інфляції до кінця року ще може значно зрости.

Рівень безробіття в Україні, розрахований за методологією Міжнародної організації праці (МОП) для осіб віком від 15 до 70 років, в першому півріччі 2016 року зріс до 9,4%, або на 1,69 млн осіб порівняно з 9,1% за підсумками 2015 року (1,73 млн осіб) [1].

Україна пережила найбільшу банківську кризу, в результаті якої з ринку пішла третина фінустанов, було втрачено 30% депозитів в локальній валюті, а в доларах — більше 40%. У той же час, слід підкреслити, що багато у 2016 році було зроблено для поліпшення бізнес-клімату та дерегуляції економіки, управління держпідприємствами і задля підтримки експорту. При цьому боротьбу з корупцією, що проводиться, не можна назвати досить успішною — зберігався тиск силових і фіскальних органів на бізнес, що додатково погіршило інвестиційний клімат в країні.

Перераховані основні тенденції зовнішнього середовище, в якому доводиться працювати господарюючим суб'єктам, не лише вказують на його динамічність, а й на неможливість спрогнозувати, що чекає економіку України в 2017 році.

Стабільність діяльності підприємства в таких непостійний ринкових умовах господарювання значною мірою залежить від його спроможності ефективно управляти власним ресурсами: матеріально-технічним, трудовими, фінансовими та інформаційними [[3]. Саме вони і становлять основу ресурсного потенціалу підприємства. Без ефективного управління ресурсним потенціалом в сучасних швидкозмінних умовах господарювання залишатися успішним підприємством просто неможливо. Тому підприємці мають шукати можливі напрямки удосконалення управління ресурсним потенціалом. Ефективне управління ресурсним потенціалом підприємства, дає йому можливість не лише забезпечити стійкість своєї діяльності та зміцнити свою конкурентоспроможність, а й забезпечити сталий розвиток у майбутньому.

Література

1. Мойсеєнко О. Нічого нового: гривня знову девальвує // [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2016/11/16/611300/>
2. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації / Д. Г. Лук'яненко [та ін.]; ред. Д. Г. Лук'яненко. — К.: КНЕУ, 2001. — 538 с.
3. Управління підприємствами: сучасні тенденції розвитку: [монографія] / [Гончарові Н. П., Федонін О. С., Швиданенко Г. О. та ін.]; за заг. ред. О. С. Федоніна. — К.: КНЕУ, 2006. — 288 с.

Секція 14. ФІНАНСИ, ГРОШІ І КРЕДИТ

Ісаченко Юлія Валеріївна
Костенко Тетяна Андріївна
*студентки II курсу, факультет «Фінансовий»,
Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро, Україна*

ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Ключові слова: фінансовий контроль, фінансово-бюджетна дисципліна, фінансова система.

В сучасних умовах стрімкого збільшення масштабів фінансової діяльності держав, юридичних і фізичних осіб, а також ускладнення зв'язків і відносин у фінансово-економічній сфері і життєдіяльності кожної країни відбувається посилення ролі державного фінансового контролю у досягненні національних стратегічних цілей [1].

Висвітленням питання, пов'язаного із проблемами державного фінансового контролю, детально займалися багато вчених, зокрема В. В. Поліщук, Н. В. Шевченко, Л. В. Лисяк, В. П. Нагребельний, О. О. Репетько, Є. М. Романів, Н. Р. Хачатрян, С. І. Юрій тощо.

Державний фінансовий контроль — це різновид фінансового контролю, що здійснюється відповідними державними органами, який полягає у встановленні фактичного стану справ щодо дотримання вимог чинного законодавства на підконтрольному об'єкті, спрямований на забезпечення законності, фінансової дисципліни і раціональності в ході формування, розподілу, володіння, використання та відчуження активів, що належать державі [2].

Метою державного фінансового контролю є виявлення відхилень від прийнятих норм та стандартів, порушень принципів законності, ефективності і економії витрачання матеріальних ресурсів на найбільш ранній стадії для того, щоб мати можливість вжити коригувальних заходів, а в окремих випадках — притягти винних до відповідальності, отримати компенсацію за заподіяну шкоду або здійснити заходи щодо запобігання або скорочення подібних порушень у майбутньому.

Проблема забезпечення прозорості та законності окремих ланок фінансової системи України за всіх часів привертала до себе пильну увагу вчених і фахівців. Поряд із цим, як свідчать, офіційні статистичні дані, щодо тенденцій розвитку фінансової системи та окремих її частин – проблема все ще існує та потребує негайного вирішення [4].

Серед основних проблем створення ефективного державного фінансового контролю можна виділити наступні:

- недосконале правове поле та методологічне забезпечення;
- відсутність дієвої системи внутрішнього фінансового контролю;
- недостатня увага контрольним діям, які забезпечують профілактичну функцію контролю;
- громіздка та неефективна організаційно-функціональна структура системи державного фінансового контролю;
- незадовільний стан фінансово-бюджетної дисципліни;
- низька відповідальність учасників бюджетного процесу.

Основними принципами державного фінансового контролю є:

- законність;
- повнота і суцільність перевірок;
- відшкодування збитків;
- відповідальність винних службових осіб за допущені порушення.

Можна виділити такі основні напрями удосконалення державного фінансового контролю (рисунок 1):

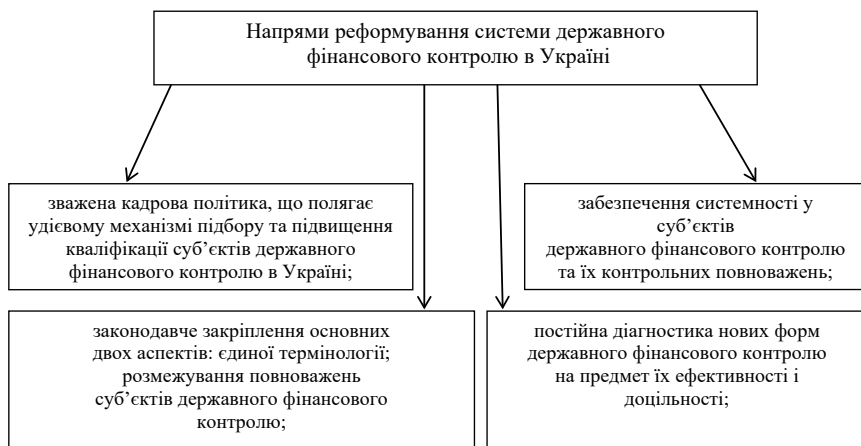

Рисунок 1. Основні напрями удосконалення системи державного фінансового контролю

Важливою вимогою до побудови сучасної системи державного фінансового контролю на всіх рівнях господарювання є здійснення контролю

на основі забезпечення чіткої взаємодії і координації зусиль всіх учасників фінансово-бюджетних відносин для вирішення завдань державного фінансового контролю. Сучасна система державного фінансового контролю повинна бути побудована таким чином, щоб можна було швидко й ефективно налаштуватися на вирішення нових завдань та викликів [3].

Таким чином, тільки комплексна реалізація зазначених вище заходів забезпечить найкращий ефект від їх запровадження.

Отже, система державного фінансового контролю, що сьогодні склалася в Україні, не відповідає вимогам сучасності. Існування розрізненості та неузгодженостей в тлумаченні чисельних нормативно-правових актів, що регулюють систему державного фінансового контролю, відсутність її цілісності, єдиного інформаційного простору знижує ефективність самого контролю, та не дозволяє державі оперативної дієво реагувати на новітні тенденції, впливати на економіку в цілому. Вирішення проблем організації та функціонування державного фінансового контролю можливо шляхом системного вдосконалення діяльності органів фінансового контролю, підвищення рівня культури державного управління, спрямованого на підвищення ефективності використання державних фінансів, яке має вирішальне значення для економічного розвитку України та суспільного добробуту.

Список літератури

1. Лисяк Л.В. Розвиток державного фінансового контролю в Україні / Л.В. Лисяк // Економічний вісник університету. — 2015. — № 26(1). — С. 200–206.
2. Поліщук В.В. Напрямки удосконалення системи державного фінансового контролю: впровадження стратегічного аудиту / В.В. Поліщук // Публічне управління: теорія та практика. — 2014. — № 1. — С. 145–149.
3. Романів Є.М. Необхідність та напрямки удосконалення системи державного фінансового контролю в Україні як вимога сьогодення / Є.М. Романів // ScienceRise. — 2016. — № 2(1). — С. 35–38.
4. Шевченко Н.В. Актуальні питання реформування системи державного фінансового контролю в Україні / Н.В. Шевченко // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. — 2013. — № 2. — С. 280–284.

Пйонтко Наталія Богданівна
аспірант Державної навчально-наукової установи
«Академія фінансового управління»
м. Київ, Україна

МІЖБЮДЖЕТНІ ТРАНСФЕРТИ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО ВИРІВНЮВАННЯ

Формування ефективної системи фінансового вирівнювання, що забезпечує усунення соціально-економічних диспропорцій регіонів, шляхом згладжування фінансових можливостей адміністративно-територіальних одиниць країни у формуванні доходів для здійснення місцевих витрат, є актуальним завданням сучасної економічної науки, а сама проблема фінансового вирівнювання в контексті хронічної нестачі фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування у більшості країн світу набуває статусу глобальної проблеми економіки та фінансів.

В Україні основним інструментом фінансового вирівнювання традиційно залишаються міжбюджетні трансферти, в той час як у зарубіжних країнах пріоритетними джерелами формування доходної бази місцевих бюджетів виступають місцеві податки та збори, позики та ін.

Необхідність застосування системи міжбюджетних трансфертів в Україні зумовлена нераціональністю розмежування доходів та видатків між ланками бюджетної системи, незначною фіскальною роллю місцевих податків та зборів, постійно зростаючими витратами місцевих бюджетів (в процесі розвитку процесів децентралізації) та ін.

Вітчизняна система міжбюджетних відносин протягом 2007–2015 рр. характеризувалася такими визначальними ознаками:

- Високий рівень фінансової залежності органів місцевого самоврядування від трансфертів, наданих Державним бюджетом. Трансферти, отримані від центральних органів влади, в середньому за 2007–2015 рр. забезпечували близько 51% усіх надходжень місцевих бюджетів (табл. 1). Причому, неухильне зростання частки трансфертів, попри задекларовану фінансову децентралізацію та розширення фінансової автономії органів місцевого самоврядування, засвідчує неефективність поточних реформ.
- Забезпечення міжбюджетними трансфертами, в основному, лише вирішення поточних проблем місцевих бюджетів, залишаючи при цьому поза увагою питання соціально-економічного розвитку регіонів. Підтвердженням цього є те, що частка трансфертів, отриманих загальним фондом в середньому за 2007–2015 рр. становила 94%, тоді як трансферти, отримані спеціальним фондом не досягали і 6% за той же період.

Структура трансфертів, що передавалися з Державного бюджету до місцевих бюджетів протягом 2007–2015 рр.

Показник	Рік								
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Частка трансфертів, отриманих від Державного бюджету в загальній сумі доходів місцевих бюджетів, %	43,4	44,5	46,7	49,1	52,3	55,2	52,4	56,4	59,1
Всього отриманих трансфертів від Державного бюджету, %	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Дотації вирівнювання/всього отриманих трансфертів, %	41,60	48,74	53,65	56,11	45,98	41,50	48,07	46,31	-
Базова дотація/всього отриманих трансфертів, %	-	-	-	-	-	-	-	-	3,02
Субвенції/всього отриманих трансфертів, %	47,81	48,50	42,01	43,13	49,28	51,29	47,16	50,67	95,82
- з них, субвенції соц значення, %	34,12	30,93	36,65	38,31	37,96	34,61	41,98	38,28	36,37
- у т.ч. субвенції на доп. діям, %	21,20	21,52	26,73	29,24	29,14	26,78	34,16	31,27	24,08
- інші субвенції, %	13,68	17,58	5,36	4,82	11,32	16,67	5,18	12,38	59,44
Додаткові дотації/всього отриманих трансфертів, %	10,59	2,76	4,34	0,75	4,72	7,22	4,76	3,02	0,01
Стабілізаційна дотація/всього отриманих трансфертів, %	-	-	-	-	-	-	-	-	1,20
Трансферти заг. фонду/всього отриманих трансфертів, %	96,75	93,08	90,85	93,07	94,58	92,10	97,64	89,42	99,55
Трансферти спец. фонду/всього отриманих трансфертів, %	3,25	6,92	9,15	6,93	5,41	7,90	2,36	10,58	0,45

Джерело: розроблено автором на основі даних [1]

- Переважаюча частка дотацій вирівнювання і субвенцій соціального значення в структурі отриманих трансфертів місцевих бюджетів — близько 84% в середньому за період 2007–2014 рр. Високий рівень дотаційності місцевих бюджетів засвідчує, що міжбюджетні трансферти виступають швидше в ролі централізованого джерела покриття розривів між доходами та витратами місцевих бюджетів, а не як засіб забезпечення громадян рівноцінними умовами життєдіяльності незалежно від місця їх проживання. При цьому, пріоритетність субвенцій соціального значення вказує на соціальну спрямованість бюджетної політики України.
- Обмеження самостійності органів місцевого самоврядування щодо розпорядження фінансовими ресурсами, отриманими від Державного бюджету, що спричинено наданням з 2015 р. (внаслідок реформування Бюджетного Кодексу) переважній більшості трансфертів характеру цільового призначення (у зазначеному році трансферти цільового спрямування становили 95,8% загальної суми отриманих трансфертів). Така ситуація, з однієї сторони, гарантує фінансування важливих статей місцевих бюджетів, а з іншої сторони підриває принцип субсидіарності, за яким передбачено, що найефективніше виконання завдань можливе на найнижчому рівні бюджетної системи, де повністю враховано місцеві потреби.

Секція 14. Фінанси, гроші і кредит

- Неоднорідність залежності адміністративно-територіальних одиниць від міжбюджетних трансфертів, що пояснюється диференціацією дохідної бази місцевих бюджетів, в результаті диспропорційності ресурсного забезпечення адміністративно-територіальних одиниць. Найбільш залежними регіонами від міжбюджетних трансфертів протягом 2014–2015 рр. були: Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Рівненська, Тернопільська та Чернівецька області (рис. 1), тобто ті адміністративно-територіальні одиниці, у яких рівень регіонального розвитку протягом зазначених років був найнижчий.

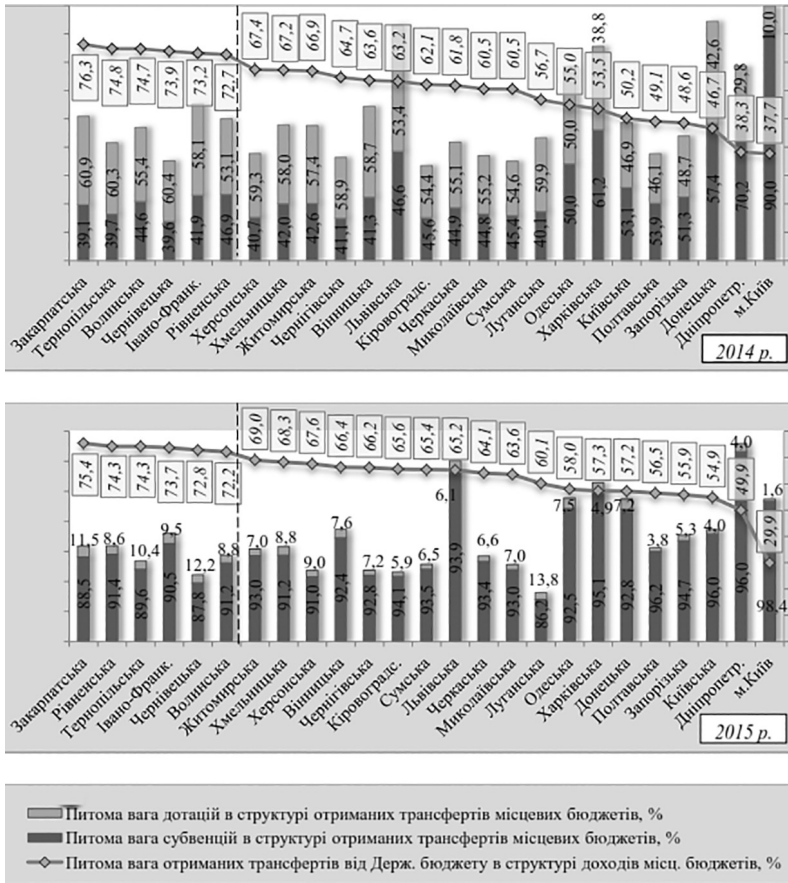

Рис. 1. Трансфертна залежність регіонів України та структура трансфертів, що передавались з Державного бюджету місцевим бюджетам у 2014 р. та 2015 р. (в регіональному розрізі)*

* без урахування тимчасово окупованих АРК та міста Севастополь

Джерело: розроблено автором на основі даних [2; 3]

Визначені ознаки демонструють неефективність функціонування міжбюджетних відносин в Україні. Бюджетні трансферти виступають швидше не як інструмент «вирівнювання», а як інструмент «збалансування» місцевих бюджетів (набуваючи статусу основного джерела доходу у деяких адміністративно-територіальних одиницях). Пріоритетними завданнями для України в напрямку вдосконалення системи фінансового вирівнювання повинні стати: поступова відмова від використання міжбюджетних трансфертів, як засобу загальнодержавного регулювання; та забезпечення відповідних умов розширення фінансової автономності місцевих бюджетів, шляхом подальшого реформування системи місцевого оподаткування, розвитку внутрішнього територіального потенціалу регіонів, збільшення активності органів місцевого самоврядування щодо використання боргових інструментів фінансування та ін. Механізм фінансового вирівнювання, в якому ключове місце відводиться місцевій ініціативі, є запорукою соціально-економічних перетворень адміністративно-територіальних одиниць.

Література

1. Виконання Державного бюджету / Державна казначейська служба України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>
2. Довідка про виконання місцевих бюджетів за доходами / Державна казначейська служба [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://treasury.gov.ua/main/uk/publish/category/23596>
3. Інформація щодо використання місцевими бюджетами субвенцій, отриманих з державного бюджету / Державна казначейська служба України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://treasury.gov.ua/main/uk/publish/category/23602;jsessionid=60C50B25C7782D5EDC40145128CF6ACB>

Тимчишин-Чемерис Юлія Василівна
*кандидат економічних наук,
в.о. доцента кафедри обліку і фінансів
Львівський інститут економіки і туризму
м. Львів, Україна*

Цьона Галина Юрївна
*студентка 4 курсу
Львівський інститут економіки і туризму
м. Львів, Україна*

ГРОШІ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЗЕМЛІ – З ПРАДАВНИХ ЧАСІВ ДО СЬОГОДЕННЯ

Найдавнішими монетами, відкарбованими на українських землях, були емісії грецьких колоній заснованих на північному узбережжі Чорного моря (Ольвія, Тіра, Херсонес, Пантікапей та ін.). Випускались вони впродовж 6 ст. до н.е. — 4 ст.н.е. Однак ареал їх розповсюдження є незначним. Одночасно поширювались і монети карбовані на монетних дворах материкової Греції та островів Егейського моря і Малої Азії.

Значно частіше зустрічається на українських землях монетна продукція стародавнього Риму. Насамперед, це срібні денарії імператорської епохи, особливо часів панування імператорів Траяна, Адріана, Луція Вера, Марка Аврелія та Коммода (2 ст.н.е.). Ці монети перебували в обігу до 5 ст. Знахідки пізнішого часу є рідкими. Масштаби використання римських денаріїв були дуже значними. Інколи у скарбах фіксується по декілька тисяч цих монет, а всього монетних знахідок у яких вони присутні зафіксовано біля 1500 [5].

Грошові системи Київської Русі, як і інших країн, до складу яких входили українські землі, визначалися загальноєвропейськими процесами, але з урахуванням характерних особливостей та традицій лічби [3].

Писемні джерела Київської Русі називають п'ять елементів грошової системи: гривню, куну, ногату, резану, виверицю (векшу) [9].

Куну ототожують з основними срібними монетами грошового обігу: арабським дрихемом, візантійським міліарісієм, давньоруським срібляником та західноєвропейським денарієм. Ногату найчастіше виводять від арабського «нагд» — дзвінка, повноцінна, відбірна монета і пов'язують з окремою групою якісних повноцінних арабських дирхемів. Резану поєднують з обрізками кун, фрагментами арабських дирхемів, які часто знаходять у давньоруських скарбах. «Виверицею» або «векшею», що дорівнювала сотій частині гривні, була вочевидь шкірка білки (у деяких регіонах України білку й досі називають «векшею» або «вивіркою»).

Перші руські монети були викарбувані наприкінці X – на початку XI ст., у часи правління князів Володимира, Святополка і Ярослава Мудрого. За зразок для їхнього карбування було прийнято візантійські монети [3].

Першою спробою вироблення системи власної валюти стало карбування під керівництвом князя Володимира Великого київських злотників та срібняків. Нині відомо багато зразків цих княжих монет. Злотник Володимира мав вагу 4,4 г, срібняк – довільну вагу від 1,73 до 4,68 г. На лицьовому боці (аверсі) цих монет звичайно карбувалися зображення самого князя, на зворотному (реверсі) – княжий родовий знак (тризуб). Саме зображення на срібняках Володимира стало основою для створення у 1917–1918 рр. сучасного державного герба України. Мета випуску злотників і срібників була суто пропагандисткою та політичною, передовсім – проголосити на весь світ суверенність Давньоруської держави. Монети ці були доволі поширені у грошовому обігу як на території Київської держави, так і поза її межами. Таким чином, возвеличення князя та його держави було досягнуто [5].

Крім Володимира Великого, княжу монету карбували також його син Ярослав Мудрий (1019–1054) та двоюрідний брат Ярослава Святослав Турівський. Так, срібняк Ярослава мав на аверсі зображення святого покровителя князя – Юрія Звятижця, а на реверсі – знову-таки княжий знак (тризуб). Срібні монети були випущені Ярославом Мудрим під час його князювання у Новгороді (до 1014р.). Прийнявши великокняжий престол у Києві, Ярослав Мудрий не продовжив монетного карбування.

Відсутність міцної сировинної бази, недоліки у технічній організації карбування, а також повне незнання законів товарно-грошового обігу призвело до зниження якості руських монет X–XI ст. [6].

Гривня у Київській Русі мала два різновиди – київський та чернігівський. Київська гривня у XI–XII ст. – це злиток срібла шестикутної форми вагою близько 160 г, у XIII ст. вагою 196 г. Чернігівська гривня мала ромбоподібну форму і постійну вагу у 196 г. Крім срібної, у XII столітті існували також золоті гривні, що поділялися на 72 злотники (один злотник дорівнював 4,4 г золота).

На думку етимологів, первісне значення слова «гривна» – «шийна прикраса» – доповнилося значенням «грошова одиниця» внаслідок звичаю робити шийні прикраси з монет. Цей звичай мав поширення в Україні і зберігся фактично до наших днів.

У XII ст. з обігу давньоруських земель майже зникла карбована монета, і гривня стає основним елементом грошової системи Давньої Русі.

Починаючи з XIII ст. в Новгороді входить в обіг «рубель», який отримували, перерубуючи гривню навпіл. Звідси й назва. Такі «гроші» були важкуваті, та й відрубувати було не завжди зручно.

У XIII ст. з'явилися також карбованці — срібні злитки, вагою удвічі менші за гривню. Ця грошова одиниця, однак, недовго побутувала на українських землях і закріпилася переважно у Новгородській та Московській землях. Так, у Новгороді у XV ст. срібний карбованець уже остаточно витіснив гривню з обігу [6].

Наприкінці XII ст. кунна система в Київській Русі зазнала занепаду. Її почали замінювати київські та чернігівські гривні. Однак окремі залишки кунної системи збереглися аж до початку XV ст.

У 14 ст. монетне карбування на українських землях відновлюється. Перша письмова згадка про руські напівгроші, виготовлені у Львові, датується 1356р. Після завоювання Галичини поляками, король Казимир III Великий (1333–1370) розпочав тут емісію «квартників» (півгрошів) зі срібла та мідних «пулів». Перші з них несуть зображення герба Галичини — крокуючого лева та напис «moneta russiae». Монети цього типу карбувались у Львові і наступниками Казимира III Людовиком Угорським (1370–1382) та його намісником у Галичині — Володиславом Опольським (1372–1378), а також при Владиславі Ягайло (1386–1434). Одночасно, останній з них карбував і «львівські квартники» — півгроші з написом «moneta leMBERGENSIS», які випускались до 1414р. Після встановлення у середині 14 ст. литовського панування на основній частині українських земель, у Київському удільному князівстві випускав власну монету князь Володимир Ольгердович (1362–1394). Його срібні монети поділялися на сім груп, які різнилися зображеннями й метрологічними ознаками. Характерною особливістю цих монет було поєднання в зображенні на них східних мотивів поряд із церквою — символом християнства. Крім нього, відомі карбовані на Чернігівщині монети князя Дмитра Корибута. Припускають, що емісію вели і інші удільні князі [8].

У середовищі українського козацтва великі платежі обслуговувалися дукатами і талерами західноєвропейського походження. Золоті монети використовувалися також для нагородження війська як ордени чи медалі. В обігу були польські півторагрошовики, орти, шеляги, шостаки та ін. Торговельні зв'язки козаків із татарами й турками привели до появи на ринку піастрів, башликів, акче і парів. Дискусійним залишається і питання проведення грошового карбування Богданом Хмельницьким. Більшість дослідників не схильні підтримувати цієї думки, але дехто (зокрема акад. І. П. Крип'якевич) її схвалює. Є також дані про карбування півтораків — чехів гетьманом П. Дорошенком у м. Лисянка. Найбільших успіхів у створенні власної грошової одиниці досягнув Іван Самойлович [10].

Після відновлення української національної державності 1917р. з'явилась необхідність випустити власні гроші. Ухвалою Української Центральної Ради від 19.12.1917 року було вирішено випустити перші кредитні білети номінальною вартістю 100 карбованців. Вони були від-

друковані в одній з українських друкарень Києва і з'явилися в обігу вже 24 грудня того ж року. Це були перші паперові Гроші, на яких було поміщено зображення державного герба України — тризуба і написи українською мовою. Одночасно на банкнотах цієї емісії бачимо написи російською, єврейською та польською мовами.

Законом Української Народної Республіки від 1.03.1918р. грошовою одиницею стала гривня, яка дорівнювала 1/2 карбованця і ділилася на 100 шагів. В обігу перебували грошові знаки вартістю 10, 25, 50, 100, 250, 1000 карбованців, а також 2, 5, 100, 500, 1000 і 2000 гривень. Гривні всіх номіналів, крім 5 гривень були надруковані у Берліні, 5 гривень випускались у Станіславі (тепер м. Івано-Франківськ). Карбованцеві купюри друкувались у Києві, Кам'янці Подільському та в деяких інших містах. Поліграфічний рівень їх виконання значно гірший і у зв'язку з цим їх часто підробляли. Розмінна монета — шаги, випускались у вигляді поштових марок, номінальною вартістю 10, 20, 30, 40 та 50 шагів. Грошові знаки часів Української Центральної Ради, Гетьманату та Директорії УНР мають високу мистецьку вартість. У їх проектуванні брали участь відомі митці: Нарбут, Модзалевський, Красівський, Приходько, Романовський, Середа, Краловський [11].

Під час першої світової війни та визвольних змагань українського народу у зв'язку з браком розмінної монети з'явилась велика кількість міських та регіональних грошових знаків бон, чеків, розмінних знаків тощо. Зокрема на Волині вони випускались у Кременці, Дубно, Луцьку, Острозі, Житомир, Рівному та ін, а в Галичині — у Львові, Дрогобичі, Бродах, Золочеві, Тернополі, Збаражі, Сокалі.

На західноукраїнських землях, розділених між різними державами, основу грошового обігу складали національні валюти цих країн. Так, у Галичині, яка до 1939 р. перебувала у складі Польщі, розрахунки спершу проводились у польських марках, а 1924 р. їх заступили злоті, сотими частинами яких були гроші. Тоді ж виник новий емісійний інститут — Банк Польський [4].

У перші роки радянської влади на ринку оберталася величезна кількість грошових знаків: царські, думські, приватні та міські гроші, радзнаки, облігації державних позик і купони до них. Але був також період воєнного комунізму, коли вважалося, що гроші вже не потрібні. Згодом від цього абсурду оговталися. У 1922–1924 рр. було проведено грошову реформу, протягом якої відбулися дві деномінації, що мали на меті зменшити грошову масу [4].

Масове знецінення радзнаків, які випускалися мірою потреби, привело до вилучення їх з обігу. Грошова система СРСР перед початком Великої Вітчизняної війни складалася з банківських і казначейських білетів та розмінних монет, розміри емісії яких суворо регламентувалися

і залежали від золотовалютних резервів країни. Монополію на їхню емісію мав Державний банк [4].

Під час другої світової війни на окупованих територіях німецький уряд використовував білети імперських кредитних кас і грошові знаки, емітовані спеціально створеними для цього емісійними банками. Номінали останніх виражалися в національних грошових одиницях завойованих держав. Наприкінці війни було введено розрахункові знаки німецьких збройних сил, які могли використовуватися лише військовиками і підлягали обміну на окупаційні чи місцеві гроші.

Грошові знаки друкувалися Центральним Емісійним Банком України у Рівному починаючи з березня 1942 року, номіналами від 1 до 500 крб. Окупаційні гроші — карбованці Райхскомісаріату Україна були в обігу лише на окупованій Рейхом території України паралельно з рейхс- та окупаційними марками. На території генерал-губернаторства (Польща) та Рейху не признавалися. [7]. В кінці 1944 року територія обігу грошових знаків була повністю зайнята радянськими військами і банкноти припинили свій обіг. Купюри були надруковані в Німеччині. Дизайн карбованців розроблений на тему «щасливе українське населення» [7].

Під час грошової реформи 1947 р. старі грошові знаки вилучалися з обігу за курсом 10 до 1. Крім того, було переоцінено вклади на суму більше 3000 руб. в ощадних касах і Державному банку, а також обмінено довоєнні облігації (за деякими винятками) на облігації нової двопроцентної позики. Скасування карткової системи привело до масового голоду. Конфіскаційний характер грошової реформи і слабка поінформованість народних мас зробили її непопулярною [4].

Подальші зміни у грошовому обігу СРСР сталися у 1961 і 1991 рр. У першому випадку було проведено деномінацію, яка полягала в обміні старих грошей на нові за курсом 10 до 1. В обігу до кінця існування СРСР перебували державні казначейські білети, банкноти Державного банку і розмінні монети. За три дні 1991 р. громадяни повинні були обміняти свої 50- і 100-рублеві купюри на нові зразки. У висліді замість спекулянтів і корумпованих чиновників постраждали прості люди [4].

Новинкою на радянському просторі були введені урядом УРСР картки споживача — листи з купонами. Вони видавалися громадянам республіки разом з рублевою готівкою і так само мали використовуватися для здійснення покупок у магазинах. Така практика створювала незручності для грошового обігу, але мала на меті захистити споживчий ринок та інтереси населення. Купони діяли на території України від 1 листопада 1990 р. по 10 січня 1992 р [4].

Після того, як Радянський Союз розвалився, а Україна проголосила свою незалежність, з 10 січня 1992 було введено в обіг купуно-карбо-

ванці. На виконання постанови Президії Верховної Ради України «Про введення в обіг на території республіки купонів багаторазового використання» від 9 вересня 1991 року Національний Банк України ввів в обіг купони багаторазового використання з 10 січня 1992 року [7].

Купони зразка 1991 року. На лицьовій стороні банкнот — фрагмент пам'ятника засновникам Києва. На зворотній — зображення Софійського собору у Києві. Розміри усіх банкнот серії — 105×53 мм.

З введенням купонів у готівковому обігу в Україні одночасно опинились дві валюти — радянські рублі та українські купоно-карбованці. Для розрахунків за продовольчі та промислові товари приймались винятково купоно-карбованці; для розрахунків за послуги, та інших видів платежів приймались як рублі так і купоно-карбованці за курсом 1 до 1-го. У перші місяці після введення, враховуючи ширшу вживаність купоно-карбованців, вони цінилися трохи більше за радянські рублі. Поступово, у квітні 1992 року, весь готівковий обіг заповнився купоно-карбованцями. У листопаді 1992 року рублі були замінені на карбованці і у безготівковому обігу [7]. Хоча купони багаторазового використання планувалось ввести для використання лише на 4–6 місяців, вони проіснували до 1996 року, взявши на себе весь інфляційний удар.

Купони зразка 1992–1996 років. У зв'язку з інфляцією Постановами Кабінету Міністрів України та Національного банку України періодично здійснювалось заокруглення роздрібних цін і тарифів на товари, роботи і послуги, а також встановлювалося заокруглене ведення усіх розрахунків вартісних показників (нарахування податків, інших обов'язкових платежів, заробітної плати, пенсій, допомоги тощо) у первинних облікових документах, та проводилось відповідне видучення з обігу купонів [1].

Посилення у 1995 році та першій половині 1996 року стабілізаційних процесів в економіці, зокрема значне зниження темпів інфляції, суттєве припинення спаду виробництва, стабілізація курсу українського карбованця до іноземних валют, зростання доходів населення, створили належні умови для запровадження гривні, яка згідно з Конституцією України є грошовою одиницею нашої держави. 25 серпня 1996 року в засобах масової інформації було оголошено Указ Президента України Леоніда Кучми «Про грошову реформу в Україні» [7]. З 2 вересня 1996 року по 16 вересня 1996 року на території України функціонували у готівковому обігу гривня, а також український карбованець. Починаючи з 24 годин 16 вересня 1996 року, функціонування українського карбованця в готівковому обігу було припинено. З цього моменту єдиним законним засобом платежу на території України є гривня [2]. Грошова реформа в Україні стала надзвичайною подією для нашої держави, в результаті якої було створено один з невід'ємних атрибутів державності — національна валюта. Зарубіжні аналітики вітали здійснення грошової реформи в нашій

державі, розглядаючи введення української валюти — гривні — як свідчення початку стабілізації української економіки.

В обігу знаходяться розмінні монети номіналом 1, 2, 5, 10, 25, 50 копійок та обігові монети номіналом 1 гривня. З колекційною метою виробляються пам'ятні та ювілейні монети номіналом 2, 5, 10, 20, 50, 100, 125, 200, 250, 500 гривень. Також виготовляються інвестиційні монети — срібні номіналом 1 гривня та золоті номіналом 2, 5, 10, 20 гривень. Перші монети були викарбувані у 1992 році, але в обіг вони надійшли тільки у 1996. Монети були виготовлені на Луганському набойному заводі та на Монетному дворі Італії [7]. Банкноти друкуються на Банкнотній фабриці Банкнотно-монетного двору НБУ. Папір для банкнот виготовляється Фабрикою банкнотного паперу НБУ в Малині Житомирської області.

Література

1. Постанова КМУ і НБУ від 30 грудня 1993 року № 1075 «Про вдосконалення готівково-розрахункових операцій».
2. Постанова КМУ і НБУ від 28 травня 1994 р. № 335 «Про вилучення з обігу купонів номіналом 10 і 25 карбованців».
3. Віталій Черноіваненко. Історія паперових грошей України 1917–1920 років. Дзеркало тижня, № 37 (361) 22–28 вересня 2001.
4. Гроші та банківництво України у складі СРСР. [Електронний ресурс] <http://refleader.ru/yfsqasatyqas.html>
5. З історії українських грошей. Дзеркало тижня, № 33 (612) 2–8 вересня 2006.
6. Гроші в нашому суспільстві // с-т Панянка, Ольга Зозуля [Електронний ресурс] <http://www.turkaramamotoru.com/uk/%D0%93%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%96-29236.html>
7. Галерея банкнот. [Електронний ресурс] <http://egrivna.com/paperovi-groshi-ukrayini-asotsiatsiya-numizmativ-i-kolektsioneriv-moneti/>
8. Краузе С В. Монети та грошовий обіг Галичини. — Коломия, 2000. [Електронний ресурс] <http://www.museum-of-money.org/biblioteka-muzeya/denezhnoe-obrashchenie-ukrainy/925-moneti-ta-groshovij-obig-galichini>
9. Орест Субтельний «Україна: Історія». — Київ «Либідь». — 1992. — 720 с. (16).
10. Плещкий С Ф. Грошовий обіг в Україні козацької доби. — У кн.: Українське козацтво: мала енциклопедія. — К.; Запоріжжя, 2002. [Електронний ресурс] <http://refleader.ru/yfsqasrnaqas.html>
11. Ющенко В., Панченко В. Історія української гривні. Посібник. — К.: Бібліотека українця, 1997. — 107 с.

**МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
(INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL)**

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА НАУКОВА РАДА

Збірник тез наукових робіт

VII МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

«ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ ТА ФІНАНСІВ»

«30» листопада 2016

Сборник тезисов научных работ

VII MEЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ

«ГЛОБАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЭКОНОМИКИ И ФИНАНСОВ»

«30» ноября 2016

Abstracts of scientific works

VII INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE

«GLOBAL ISSUES OF ECONOMY AND FINANCE»

«30» november 2016

Видано у авторській редакції

Адреса: Україна, м. Київ, вул. Павлівська, 22, оф.12

Контактний телефон: +38(050) 647-1543

Телефон/факс: +38(044) 222-5889

E-mail: info@frada.com.ua

<http://www.frada.com.ua>

<http://www.inter-nauka.com>

Підписано у друк 22.12.2016. Формат 60×84/16

Папір офсетний. Гарнітура PetersburgC. Друк на дуплікаторі.

Тираж 100. Замовлення № 485.

Ціна договірна. Надруковано з готового оригінал-макету.

Надруковано у Видавництві ТОВ «Спринт-Сервіс».

Свідоцтво: Серія ДК № 4365 від 17.07.2012

Контактний телефон: +38(050) 647-1543